

בענין

נר חנוכה בבית כנסת

לעילוי נשמת

מו"ר הרב משה צבי נריה זצ"ל
שהעמיד דורות של תלמידים
אוהבי תורה עם וארץ
נלב"ע י"ט כסלו תשנ"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

נר חנוכה בבית כנסת

- א. הדלקת נר חנוכה בבית כנסת לא נזכרה בדברי חז"ל, אלא בדברי רבותינו הראשונים באשכנז ובספרד, וצ"ע על ידי מי הונהג מנהג זה, ומאיזה טעם.
- ב. בעיקר הדלקה זו דנו הפוסקים, היאך ניתן לברך על מנהג, ובפרט לשיטת מרן המחבר שאין לברך על מנהג אמירת הלל בראש חודש, וצ"ע.
מתוך הטעמים שנתבארו למנהג זה דנו הפוסקים:
- ג. האם מותר להדליק בברכה כאשר אין מניין בבית הכנסת • הדלקה ע"י קטן.
- ד. מקום עמידת המנורה בבית הכנסת • כיבוי הנרות לאחר התפילה גם כשלא דלקו חצי שעה • הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת בתפילת שחרית.
- ה. הדלקת נר חנוכה בבית כנסת שמתפללים בו מאוחר בלילה [לאחר שכלתה רגל מהשוק] • הדלקה בבית מדרש בשעת לימוד או שיעור מאוחר בלילה.
- ו. הדלקת נר חנוכה בבית כנסת בערב שבת ובמוצאי שבת.
- ז. אורחים או בחורי ישיבה שהדליקו נרות בבית הכנסת או בהיכל הישיבה, האם חייבים להדליק לאחר מכן גם בחדרם.
- ח. הדליק נר חנוכה בביה"כ בלילה הראשון, האם יברך "שהחיינו" [וברכת "שעשה ניסים"] כשידליק בביתו • הדליק בביתו בלילה הראשון, האם כשידליק אח"כ בבית הכנסת, יברך "שהחיינו" [וברכת "שעשה ניסים"].
- ט. הדלקת נר חנוכה במסיבות המתקיימות באולמות או בעצרות עם ברחובה של עיר.

ספר בלבו - סימן מד

שבלי

ענין חנוכה - קפה

הלקט

כסוכה ומכיו. כתב בעל הדברות ו"ל נהגו להדליק נר חנוכה בבית הכנסת ויש מקומות שנהגו להניחה על הפתח ויש שמוניחין אותה באמצע בית הכנסת עד כאן דבריו. וגם אנו נודעין להדליק בבית הכנסת ולא ידענו שורש וענף למנהג הזה. ודברי ר' יהודה אבי שני נר"ו היה נמנע מהדליקה שלא לברך עליה וכן דעתי נוטה כי מאדיר שכל אחד ואחד מדליק בביתו מה צורך להדליק בבית הכנסת ואילו היו אורחין ישינן בבית הכנסת היו הם צריכין להדליק דק"ל אכסניי חייב בנר חנוכה ואם אין שם אורחין מה צריך להדליק ושםא ספני שהיא בית דירה (ה) אין להדליק.

(6) נפ"ו נ' טפס. לחון. הכנסת נצית הכנסת נהנו כן ח"ל השתא לית נהו נית דירה.

תניא (רבתי) - סימן דה

כתב בעל הדברות¹⁴, נהגו להדליק נר חנוכה בבית הכנסת, ויש מקומות שנהגו להניחה על הפתח ויש שמוניחין אותה באמצע בית הכנסת¹⁵. ומהנינו להדליקה בבית הכנסת, ושםא נהגו להדליקה עבור האורחים ועבור מי שלא יהיה לו שמן להדליק נר חנוכה. אבל מורי הרב חביבי ז"ל היה נמנע מהדליקה בבית הכנסת כדי שלא לברך עליה, אבל אם היו אורחים ישנים בבית הכנסת היו האורחים עצמן צריכין להדליקה, דקיימא לן¹⁶ אכסנאי חייב בנר חנוכה.

14 העיטור שם. 15 מנהג זה מובא באבודרהם (חנוכה ד"ה ומה שנהגו). 16 שבת כג, א.

ונהגו כל המקומות להדליק נר חנוכה בבית הכנסת להוציא מי שאינו בקי ושאנו זריז בזאת, גם כי הוא הדור המצוה ופרסום הנס, וזכר למקדש. ויש מקומות שאין חוששין סמוך לפתח אלא לפני ההיכל. והמנהג להדליק נר חנוכה בבית הכנסת בין תפילת המנחה לתפילת ערבית. ובערב שבת מדליקין קודם תפילת המנחה ועד שלא יתפללו הקהל. ובמוצאי שבת מדליקין אחר סדר קדושה וקריש, קודם שיבדילו על הכוס, והראב"ד ז"ל חולק על זה המנהג כמו שכתבנו.

ומה שאמרנו שמוניחין נר חנוכה משמאל, יש אומרים דדוקא בפתח שיש בו מזוזה מדליקין בשמאל, אבל אין בו מזוזה יניחנו בימין, וכן כתב הר"ף ז"ל. אך בבית הכנסת דליכא מזוזה מדליקין בימין. ועוד, דומיא דמקדש, שהיה מגורה בימין בדרום. ואנו לא חילקנו בין זה לזה שבכולן מדליקין אותה בשמאל.

שו"ת

סימן קיא

ריב"ש

לקיים המצוה כתקנה כל אחד ציטו שהיא להניחה על פתח ציטו מצוה, כדמנ² צהיה דגמל טעון פשמן וכו'. וכיון שעמה שיד האומות מקפה עלינו ואין לנו יכולין לקיים המצוה כתקנה, ומדליק כל אחד נפתח ציטו מצפנים, ואין כאן פרסומי ניסא כי אם לצני ציטו לצד. לזה הנהיגו להדליק צצהכ"נ לקיים פרסומי ניסא.

ואע"פ שאין מצרכין על המנהג, והו צמנהג קל, כמו מנהג של ערצה שאינו אלא חצטא צעלמא. אכל צזה שהוא לפרסם הנס צצהכ"נ צריכין, מצרכין עליו. כמו שנהגו לברך על ההלל של ר"מ, ואע"פ שאינו אלא מנהג, ואין צזה משום צרכה לצטלה כלל, וכדעת ר"מ ז"ל³, ומ"מ צאומה הדלקה של צצהכ"נ אין אדם יוצא צה, וצריך לחזור ולהדליק כל אחד צציטו⁴, דמנצו חנוכה נר איש וציטו⁵.

עוד כתבת ידוע הוא שכל אחד מישאל חייב במצות נר חנוכה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה ימכור כסותו יען המצוה חביבה. וא"כ כל אחד חייב להדליק ולברך בביתו. ומה שנהגו כל ישראל להדליק ש"צ או השמש בבהכ"נ למח. אי לפרסומי ניסא כל אחד חייב להדליק בביתו, ואי להוציא עניי ידי חובה כמו קדוש, הרי העני המתפרנס מן הצדקה חייב להדליק בביתו. וכמו שבליל הפסח אין מקדשין בבית הכנסת כן ראוי לעשות בנ"ח. א"כ הברכה שמברך המדליק בבית הכנסת יראה שהיא לבטלה. ואם נאמר להוציא עצמו באותה הדלקה בוראי אינו יוצא משום חשד. שאם חצר שיש לה שני פתחים לב' רוחות צריכה שתי נרות כרבא¹ משום חשד שמא לא הדליק. כ"ש החזן או אחר שחייב להדליק בביתו. ועוד שלא נהגו כן אלא שחזרו ומדליק בביתו. ובקשתי וחפשתי טענה להציל החזן מברכה זו והיא קרובה ממנו. תשובה המנהג הזה להדליק צצהכ"נ מנהג ותיקין הוא משום פרסומי ניסא. כיון שאין אנו צריכין

קיב 1 כג, א. 2 תוס' שם ד"ה חד בשם ר"ח, וכ"ה בספר הישר (חלק השור"ת) ס"י מח אות ח, ר"ן מגילה שם ד"ה איבעיא. 3 מגילה פ"ג ס"י ה.

תרומות

סימן קד

הד"ש

דמצפון לדרום היו מונחין. והשתא היה נראה הואיל וכתב סמ"ק⁴ שאנו מדליקין בבהכ"נ לצד דרום זכר למנורה, אם צריכין גם לסדר הנרות כמו שהיו מסודרים במנורה, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. ברוב מקומות שראיתי היו מסודרים בין מזרח למערב, בווינ"א, קרימ"ש, ניאוש"טט. אך במרפור"ק נוהגין לסדרם בין צפון לדרום. ונהרא נהרא ופשטא, דכל חד איכא תנא וגאון דסבר כותיה. אמנם אם הייתי במקום שאין מנהג הייתי מנהיג כמו שראיתי ברוב מקומות וכרבי מחבירו⁵.

שאלה: הנרות של חנוכה של בית הכנסת האין מסדרין אותן בין מזרח למערב או בין צפון לדרום. תשובה: יראה דהך מילתא תליא בפלוגתא דתנאי, והגאונים נמי מחולקים בההיא פלוגתא. במנחות פ' שתי הלחם (צח, ב) פליגי בה רבי ורבי אלעזר בן שמעון במנורה שבמקדש. רבי סבר ממזרח למערב היו מונחין, וראב"ש סבר מצפון לדרום היו מונחים. והיה נראה דהלכה כרבי מחבירו, וכן פרש"י בפ' חומש' אליביה. אמנם רמב"ם² וסמ"ג³ כתבו

סי' קד: 1. במדבר ח, ב ד"ה יאיר. 2. פ"ב מהלכ' בית הבחירה הי"ב. 3. עינין קס"ג. 4. סי' ר"פ. 5. דמ"א (סי' תרע"א ס"ז), ועי' פר"ח ושאר נ"כ שם, ועי' תשו' מהרש"ל (סי' כ"ה), ועי' תשו' חת"ס (אורח' סי' קפ"ו) באורך. ועי' מהר"י ברוגא (סי' ל"ט).

בית יוסף

אורח חיים סימן תרעא

הלכות חנוכה

ומ"ש שמוניחין נר חנוכה בבית הכנסת. נראה שתיקנו כן מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו, וכמו שתיקנו קידוש בבית הכנסת משום אורחים דאכלו ושתו בבי כנישתא (עי' לעיל סי' רסט). וכן כתב הכל בו (סימן מד). וכתב עוד טעם אחר, שהוא כדי לפרסם הנס בפני כל העם ולסדר הברכות לפניהם, שיש בזה פרסום גדול להשי"ת וקידוש שמו כשמברכין אותו במקלות. וזה לשון הריב"ש בתשובה (סימן קיא) המנהג הזה להדליק בבית הכנסת מנהג ותיקין הוא משום פרסומי ניסא כיון שאין אנו יכולין לקיים המצוה כתיקונה להדליק כל אחד בפתח ביתו מבחוץ מפני שיד האומות תקיפה, ומברכין על זה כמו שמברכין על הלל דראש חדש, אף על פי שאינו אלא מנהג (עי' לעיל סי' תכב). ומכל מקום באותה הדלקה של בית הכנסת אין אדם יוצא בה, וצריך לחזור ולהדליק כל אחד בביתו, עכ"ל (ה).

ומ"ש שמוניחין בדרום זכר למנורה שהיתה בדרום (ו). בתרומת הדשן (סימן קד) כתב שיש מקומות שמסדרים אותם בין מזרח למערב ובמקומות אחרים מסדרים אותם בין צפון לדרום וכו', ונהרא נהרא ופשטיה. אמנם אם הייתי במקום שאין מנהג הייתי מנהיג כמו שראיתי ברוב מקומות וכרבי מחבירו, עכ"ל. והמנהג הפשוט לקבעם בכותל דרום ונמצאו מסודרים בין מזרח למערב (ז).

דרכי משה

(ה) וכתב הכל בו (סי' מד ד). דהמנהג להדליק בבית הכנסת בין מנחה למערב ובערב שבת מדליקין אותה קודם תפילת מנחה וכן כתב אבודרהם (עמ' רא ד"ה ומה שנהגו) וכן הוא במהרי"ל (הלכות חנוכה עמ' תב אות ו) ואין אנו נוהגין כן אלא אף בערב שבת מדליקין בין מנחה למערב: וכתב עוד מהרי"ל (הלכות חנוכה עמ' תו אות ו) כשרבו ימי חנוכה

הלכות חנפה סימן תרעא

ואף כי אין הכר בק לגבי הבית, מפל מקום הכר קצת מיהא צעי. [*] (לט) *ובבית-ההקנסת מניחו (מ) בכתל דרום (מא) (א) (או) בדרום המנוחה, (מב) ומסדרן ממזרח (מג) למערב (מח) סימן קר, (כ"ט), (מד) ומדליקין (מז) (נ) [נ] *ומכריזין (בבית-ההקנסת) משום פרסומי נסא. הגה ואין אדם יוצא בנרות של בית-ההקנסת, (מה) וצריך לחזור ולהדליק (יב) (יא) בביתו (ריב"ש סימן קיא). ונוהגין (מו) להדליק בבית-ההקנסת בין מנחה למעריב.

ס שם שם שם
והמורכב שם ע שם
(*) נראה לי שצריך
להיות או בנרות המנוחה,
וכן הוא בחומות הדרון,
וריק"ק פ כמל שמכריזין
על הלל הראשית

אף-צ"ל ש"י שאינו אלא מנהג

משנה ברורה

באור הלכה

[מ"א], ומשמע מזה דכחל להניח בכל שטח אותו החצי. ועין בט"ז שדעתו דלמשה ראו להחמיר להניח הנרות בצד השמאל בפעם האחרון סמוך לכתל: (לו) ומפל מקום המנהג וכו'. כדי (מ) שיקנס בין שתי מצות: (לה) ואין לשנות. ומפל מקום אם יש לו חלון הסמוך לרשות-הקדשים, (מח) נכון יותר שיהיה שם (מח) כדי שיהיה הכר לבני השלחן שעומד אצל כחל דרום. והשעם בכל זה, וכן המנוחה במקדש בדרום: (מא) או בדרום המנוחה. טענת-סופר, (מד) וצריך לומר 'בנרות המנוחה': (מב) ומסדרן ממזרח וכו'. זהו גם כן בעין מנוחה, (מח) בין מזרח למערב, כן לסדר גם כן נרות חנפה. ודע, דיש מהראשונים דסבירא להו, דאף דהמנוחה היתה עומדת בדרום, מפל מקום (מו) נרתיקה היו מסדרין מצפון לדרום, וממילא לדידהו גם נרות חנפה יש לסדר באופן זה, ויש מקומות שנהגו כן, (מו) ואין למחות בם, דיש להם על מה לסמוך: (מג) למערב. והמדליק עומד אחריו לדרום ופניו לצפון, ומתחיל מימיו, שהוא הגר הסמוך לארון הקדש, ושוכ מוסיף והולך ומתחיל מהשקאלי ופונה לימיו וחשוכת חח"ס סימן קפח. ועין לקמן בסוף סימן תרעו מה שנקבת בזה: (מד) ומדליקין ומכריזין. אף דבבית-ההקנסת הוא דכ מנהגא (מח) מפל מקום מכריזין עליו, כמו שמכריזין על הלל הראשית-החדש שאינו אלא מנהג. אם אכל מתפלל בערב חנפה, (מט) מדליק אדם אחר הנרות, משום 'שהחנינו' דמכריזין אז ומכריז על שמחה היא לצבור, ואין כדאי שאל ידליקם נאכל בביתו (נ) יכול לכוף 'שהחנינו', אבל שאר ערבית דחנפה דאין מכריזין 'שהחנינו', יכול האכל להדליק גר-חנפה. ומתפלל האכל בחנפה מנחה ומעריב. ובט"ז באב ושקט ול"ג בעמר דלית הלל, האכל מתפלל שחרית גם כן. ובחל-המועד, דהיי כיום-טוב, מנעתי לפעמים להניח האכל להתפלל מנחה ומעריב נפ"מ"ג: (מה) וצריך לחזור ולהדליק. ואפלו השליח-צבור שברך בבית-ההקנסת (נב) צריך לחזור ולהדליק בביתו, (נג) דיש חיוב על כל אחר להדליק בביתו, ומפל מקום לא יחזור לומר בביתו (נח) ברכת 'שהחנינו', אם לא שמדליק להוציא אשתו ובני-ביתו: (מו) להדליק בבית-ההקנסת בין מנחה למעריב. ורצה לומר, אפלו הנוהגים

* ובבית-ההקנסת מניחו בכתל דרום. זהו אפלו לזמן הגמרא שהיו מדליקין בחוץ על פתח הבית, והא מדליקין בפנים, והוא לפרסם הגם ברכים. והנה המסבר היה צריך לכא בתחלה שצריך להדליק בבית-ההקנסת ואחר-כך מקום הנחתו, אלא לפי שפאמר לציל בתחלת הסעף דמצוה להניחו בשטח הסמוך להקנסת, קאמר דבבית-ההקנסת עושין זכר למקדש שהמנוחה עקרה

שער הציון

(לט) ואין נפקא-מנה בכל זה בין שהנחת נפתחת לצד המזוזה ומקום הציר שהנחת סוכב שם הוא בצד השני או להפוך, בכל זה שיה שתי הדעות של הפג"א-אברהם והש"י [נ] משמע דבמדר-משה: (מ) דרכי-משה: (מח) מגן-אברהם ויש"א: (מח) אכן אם החלון גבוה מקרקע רשות-הקדשים למעלה מעשרים אמה ואין הכר לבני רשות-הקדשים, אז טוב יותר להניח בפסח [נפ"ח]: (מג) דרך-החיים: (מד) עין באר-הגולה, וטענת-סופר הוא שם תבת 'או' נמאמר מורכב: (מה) ורש"י וחוספות והראב"ד, כמו שקבת בבאר הגול"א: (מו) רמב"ם וסמ"ג והר"ב"ש סימן חי: (מו) מגן-אברהם שקבת שכל אחר יתפס במנהגו: (מח) ריב"ש: (מט) ט"ז בשם תשובת ר"מ מינין: (נ) שער-התשובה. ונאכל נקרא בכל זה, י"ב חודש על אביו ואמו ושלשים על שאר קרובים: (נח) אחרונים: (נח) בהנחות הגאון ר' ברוך פרינקלין מסתפק, דאפשר דאם אורח מדליק בנרות בית-ההקנסת שאין צריך לחזור ולהדליק באכסניא: (נג) שער-התשובה, עין שם:

קמ באר הגולה

הלכות חנפה סימן תרעא

*יש נוהגין להדליק בערב-שבת (יז) [יז] (מז) קדם מנחה (כל-כו ואבורהס). (מח) ואם רוצים למחר להתפלל לאחר שברך השליח-צבור והדליק אחר מהן. (מט) יוכל (יג) [יג] השמש להדליק הנשואים והשליח-צבור יתפלל (מהר"ל): ח (נ) *חצר *שיש לו שני פתחים משני רוחות, צריך להדליק בשתיהן

משנה ברורה

באור הלכה

בדרום: * יש נוהגין להדליק בערב-שבת קדם מנחה. עין משנה ברורה במה שכתבנו בשם הנריימ"ש דהמנהג וכו', אכן אם העולם וכו' דמפל מקום איכא פרסומי נסא ששקאין אחריו לבית-ההקנסת, כל זה נחכ הסגן-אברהם. והנה במור וקציעה, והוא בשער-התשובה, חל על זה ורעתו דכיון שמה שמדליקין בבית-ההקנסת הוא כרי לפרסם הגם במקנאות, בעינו רוקא שיהיו עשרה בשעת הדלקה, דכונה אשכחן נמי בכל פרסומי מלתא בעלמא דלא סגי בלאו עשרה, דראשיתן בקרן קמא דתשובה, וכראשיתן דאמר לה שמואל לרב חנא בגימטא זיל אימי לי בי עשרה ואימא באפניהו מנחה לערב וכו'. ועל-כן דעתו דצריך קהל משק ואין ענה פתוחה מעשרה, והנה החידושים יוצאין לעצמן כל אחר בביתו, ולא נחשבו הנרות לשנותן בבית-ההקנסת אלא בצבור בלבד, אמנם אם העשה דחובה אין לבטל ההלכה אלא ידליק בלא ברכה, ונראה שגם מה שהביא הפג"א-אברהם בשם מהר"ל הכי הנה נראה ולא נזכר שם שברך גס"ב, עד כאן לשונו. ולעניות דעתי פרסומי נסא דחנפה אינו תלוי כל-כך בזה, דעצם הדלקה הוא בכלל פרסום הגם, ורוקא דמאי דאמרין בגמרא גר-חנפה וקדוש היום, גר-חנפה צריך משום פרסומי נסא, ולא אשכחן חר דאמר נוקא כשיש פי עשרה בשעת הדלקה, ולא נראה שצריך שצווי חכמים על כל-ישראל הוא נקרא פרסום הגם, והיי דהדלקה זו של בית-ההקנסת הוא אינו מצד תפנת חכמים רק מהנהגה שהנהיגו כל ישראל כדי לפרסם הגם ברכים, כמו שקבכו הפוסקים, הרי על-ידיה גס"ב יתפרסם הגם כשיבואו אחריו כל השקל בבית-ההקנסת ויראו נרות המנוחה וליקין, כמו שקבת סגן-אברהם. וכעין ראיה לסבא זו מפאי דאיתא באבן-הקדש טעם על מה שאמרו בגמרא 'הוא גר-חנפה צריך לכוף', ולא תהנו בשאר מצות ברכה על הראיה, ותתן שם דראשונה משום פרסומי נסא, ועין זה כתבו גס"ב התוספות בספ"ק דמ דכור המתחיל 'הוא', משום שיש קמה בגימטא שאין להם בית ואין בגם לקים המצוה, הרי דאף שלא היה האיש הזה בשעת הדלקה רק ראה אותה אחריו מקרי פרסום הגם, והכי נמי כענינו לשברך אחריו כל השקל ויראין הנרות וליקין כמנוחה. אין לך פרסום הגם גרול מה, וגם מהר"ל איתא בהנאי שהדליק שמש העיר בערב-שבת טרם בוא השקל לבית-ההקנסת, וכן מאבן-הקדש ומכריזין, שפלט דעתם שדליקין קדם מנחה, ולא אשמיט אחר מהם לומר רוקא כשחזקתין שם ענה. ומה שקבת המור וקציעה דאפשר שהדליק שמש בלא ברכה, והו יחסי, ולא גס"ב לו לפרש דאפן זה דעת בלי ברכה, ועל-כן נראה לעניות דעתי דהמדליק בברכה יש לו על מי לסמוך, וכן העתים חסידים דצריך להדליק בברכה, ואם בקל לו להשיג מנחה מה טוב: * שיש לו שני פתחים משני רוחות. הינו אחת

להדליק בכל יום בצאת הכוכבים, בבית-ההקנסת נוהגים אחר מנחה בשעה שהעולם מקצצים: וגם דלאחר מעריב אין נכון לעכב העולם לזה, דצריך כל אחד למחר לילך לביתו ולהדליק גר-חנפה: (מז) קדם מנחה. וכן כתב רש"ל. אבל בדרבי-משה כתב שאין אנו נוהגין כן, אלא אף בערב-שבת מדליקין בבית-ההקנסת בין מנחה למעריב, בשעה שהעולם מתחילין להתקבץ ואיכא פרסומי נסא: אכן אם העולם מתאחרין לבוא, וטרם שביאו מנחן לבית-ההקנסת יתקדש היום, לא ימתין כלל, אלא יברך וידליק מיד אפלו קדם מנחה, דמפל מקום (נד) איכא פרסומי נסא לשבאים אחריו לבית-ההקנסת ויראו הנרות. ולענין חידו, עין לקמן בסוף סימן תרעט במשנה ברורה: (מח) ואם רוצים למחר וכו'. ודוקא באפן זה, (נח) אבל בלאו הכי טוב יותר שישגר בעצמו המצוה שהתחיל בה: (מט) יוכל השמש וכו'. דהבכרה חל על האחד שהדליק, דהיא העקר, והשאר אינן אלא הדור המצוה בעלמא. (ט) והוא הדין בביתו כשמדומן לו אינה דבר נחוץ, לאחר שהדליק אחר מהן יוכל אחר להשלים כשבילו את שארי הנרות: ח (נ) חצר *שיש לו שני פתחים. והוא הדין (נו) בית: (נא) מפני החשד. שיאמרו בגימטא: מדלא אדליק בקא, באחרת נמי לא אדליק. ועל-כן אפלו כל הפתחים שכתב שיה שף לאדם אחד, או שאין לו שם כתב רק בית אחד, צריך להדליק בשני הפתחים: (נב) ברוח אחד וכו'. השעם, דהא חזו לה שהדליק באחד, ומה שלא הדליק בשני, (נח) דעו אנשי-עירו שמבקנים הוא בית אחד ושני הפתחים שכיבים לאדם אחד, ודי להדליק במקום אחד: (נג) והם

שער הציון

(נד) מגן-אברהם, ולדבריו הוא הדין בחל אפלו אין מנין. כשמכריז אחר מנחה יכול לכוף. ועין בבאר-הלכה: (נח) הגול"א: (ט) רש"ל ומגן-אברהם, וכן משמע מהגול"א, ולא כלבוש: (נו) כל-כו. ודע, דאף שדבריו בודאי אמת, מפל מקום דין המחבר שהעתיק לשון הגמרא ממש 'חצר שיש לו' וכו'

שיערי

סימן תרעא

תשובה

[י] ומברכים. עי' באר היטב. ומש"כ בשם החכם צבי סי' פ"ח שנתמה על זה שאין תמיהתו רק על המתברך שכתב דין זה דהא עיקר טעם הריב"ש הוא דמברכים כמו שמברכים על הלל בראש חודש שהוא ממנהגא, אם כן המחבר שפסק בהלכות ראש חודש כהרמב"ם וכתב שכן נוהגים בא"י וסביבותיהם, ואם כן לדידהו אין לברך בנר בית הכנסת, עי"ש. אבל לדידן דמברכים בהלל בראש חודש גם החכם צבי מודה דשפיר מברכים אנרות בית הכנסת. [יא] בביתו. עי' באר היטב. ועיין במחזיק ברכה בשם זרע אמת. אם הדליק בלילה הראשונה בביתו ואחר כך מדליק בבית הכנסת יברך שהחיינו גם כן, ואם הדליק קודם בבית הכנסת לא יחזור לומר בביתו ברכת שהחיינו, אם לא שמדליק להוציא גם כן אשתו ובני ביתו, עיין שם. [יב] קודם מנחה. ועיין במור וקציעה דחולק על זה, אלא כיון שהוא משום פרסומי ניסא צריך שיהיה עדה בשעת מעשה, ומכל מקום כשהשעה דחוקה אין לבטל ההדלקה, רק ידליק בלא ברכה, עיין שם. ומש"כ בשם השבות יעקב ח"ב, עיין שם דמבואר במקום שיש מנהג להדליק בכל השנה באותה מנורה דליכא היכר אם הנרות של שעה גדולים שדולקים עכ"פ עד חצות לילה כמנהג בבית הכנסת. פשיטא דהוי היכרא טובא. אלא אפילו כשמדליקין בשמן זית, וכן בכל השנה באותה מנורה, אז יפסיק בשבת קודם ולא ידליק באותן נרות, דאז הוי היכר פרסומי ניסא, כמ"ש לענין שמפסיקין לתקוע בערב ראש השנה כדי להפסיק בין תקיעות דאורייתא לדרבנן, וה"ל לענין פרסומי ניסא דרבנן, עיין שם. ולענ"ד צ"ע אם יש לבטל בשביל זה ההדלקה שנוהגין תדיר להדליק לכבוד שבת במנורה זו בבית הכנסת בשביל שיהיה בשבת חנוכה שאחרי זה פרסומי ניסא, ואין זה דומה לתקיעות כלל כמובן. ויותר נראה שידליק איוזה שבתות קודם נרות פשוטים כשאר נרות של בית הכנסת, וכשידליק עתה שמן זית איכא פרסומי ניסא. ואע"ג דגם לגבי שבת אמרינן דשמן זית מן המובחר, מכל מקום אין קפידא כל כך כמו אם לא ידליק כלל. מכל שכן אם ידליקו בשבתות קודם נרות שעה, שלדעת הב"ח נרות שעה דידן הוי' כשמן זית שהרי אורה צלול, וכמבואר בסימן רס"ד, עיין שם.

חכם

סימן פח

צבי

בשולחן ערוך (א"ח) סי' תרע"א עיף ו' ומדליקין ומברכין בבית הכנסת. קצת קשה לפי מסקנת הש"ע לעיל (סי' תכ"ב ס"ב) בראש חודש דעריך טפי שלא לברך אהלל דריש ירחא, אי"כ אודא לה ראיית הריב"ש (סי' קי"א) כמה שמבדכין על הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת אף שאינו אלא מנהג, שהרי כל ראייתו אינה אלא מברכת הלל דראש חודש, וכיון שהוא ז"ל סבור כהרמב"ם דאין מברכין על הלל דראש חודש, אמאי פסק הכא דמברכין על הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת?^(א)

ואפשר דסמך נמי אמש"ש הכל בו (הביאו הב"י שם

ד"ה ומ"ש שמניחין) והכא הוא קידוש שמו יתברך לברכו במקלות, אף שהוא דוחק כיון שאין ראייה לדבר האין מברכין. ולא עוד אלא שהרב ב"י (סי' רס"ט ד"ה ונוהגין) סבור בקידושא דבי כנישתא שהיא תקנה שהוצרכה בתלמוד, דטוב שלא לברך ולקדש כיון דאין לנו אורחים ואין קידוש אלא במקום סעודה, כל שכן בהדלקת נר חנוכה בבית הכנסת שלא הוצרכה בתלמוד. ואף דאיכא למימר דהתם אודא ליה טעמא דאורחים, והכא אדרבא נתחדש לנו צורך הפרסום כיון שאין אנו מדליקין במחזיק כבזמן התלמוד^(ב), מ"מ קשה לחדש מדעתנו דבר בלתי ראייה.

ולא עוד אלא דלסברת הכל בו קשה למה גם כימי התלמוד לא תקנו לנו רבותינו נוחי נפש לברך שמו במקלות אף שהיה להם פרסום בהדלקתם במחזיק, וצריך לצרף הטעמים של הריב"ש והכל בו. ואפשר שהרב ב"י ז"ל סמך לו על פשיטות דברי הפוסקים שהביא הטור ז"ל שמשמע שהיה מנהג פשוט לברך כימיהם, ובאמת אינה ראייה כי כל הפוסקים הם ז"ל הם אשכנזים וצרפתים דס"ל דמברכין על המנהג כהלל דראש חודש וכדברי ר"ת ז"ל, אבל להרמב"ם אין לברך. והא ראייה שלא הביא הרמב"ם ז"ל מנהג זה.

צבי אשכנזי ס"ט

בנין

חלק א - סימן נג

שלמה

הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת

למכור כסותו. וכן דחה בשו"ת הריב"ש בסי' קי"א והביא ראייה מהא דאין מקדשין בכה"כ כליל פסח ע"ש.

ועוד כתב הב"י שם טעם שלישי בשם הריב"ש ז"ל בתשובה סי' קי"א שהוא מנהג וחייתן משום פרסומי ניסא כיון שאין אנו יכולין לקיים המצוה כתיקונה להדליק כל אחד בפתח ביתו מבחוץ וכו' ע"ש. ופשוט וכל הנך תלחת טעמי לא שייך בהדלקה רבוקר ומצוה לבקש וליתן טעם לזה.

ועלה בדעתי דאולי יצא המנהג כדי לצאת דעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דגם בבוקר היה צריך להדליק נרות המנורה אם מצאן כבויות ועי' כ' קרא בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות. וכמו שבי' בפ"ג מהלכות חמידין ומוספין הלכה י' וי"ב וז"ל שם: דישון המנורה והטבת הנרות בבוקר ובין הערבים מ"ע וכו' מהו דישון המנורה כל נר שכבה מסיר הפתילה וכל השמן שבנר ומקנחו וכו' ומדליק נר שכבה והדלקת הנרות היא הטבתה ונר שמצאו שלא ככה מתקנו עכ"ל [ועי' פ' דבריו ז"ל א"ש מה שלא כתב קרא בלשון צווי דבבוקר בבוקר יטיב את הנרות אלא בהטיבו דמשמע דעיקר הטבה אינו מצוה חיובית, ורק דבא ליתן שמן הקטרה דהוא בעת הטבה, ולדעת הרמב"ם נתיא דכיון דהן הטבה דקרא היינו הדלקה, וזה באמת אינו מצוה חיובית כלל יום, דהא אם מצאן דלוקות איצ"ל לכבותן ולחזור ולהדליקן ואצ"ל רק לתקן הפתילה, משא"כ מבערב צריך לכבותן ולחזור ולהדליקן ולכן כתיב יערוך אותו אהרן וגו'.] ונ"ל להביא קצת ראייה לברכי הרמב"ם ז"ל מלשון הש"ס דשבת דף כ"א ע"ב) דאמר שלא מצאו אלא פך אחד וכו', ולא היה בו להדליק אלא יום אחד וכ"ה הלשון במג"ת פרק ט'. ולכאורה הא מצוה הדלקת המנורה הוא מערב עד בוקר ולא ביום, ואי"כ טפי הו"ל לומר דלא היה בו להדליק רק לילה אחת. אלא ודאי

ראוי לבור מה דנהגו עכשיו מדליקין בבהכ"ס ובבתי מדרשות נ"ח גם בבוקר בעת הפתילה שחרית, דמאין יצא מנהג זה? דבשלמא מה שמדליקין נ"ח בבהכ"ס ובבהמ"ד כלילה, כבר הובא מנהג זה בבעל העיטור בהלכות חנוכה ובכל בו (סימן מ"ד) ובהגהת הסמ"ק סי' רע"ט ובטור סי' תרע"א, וכבר כתב הכל בו הטעם שהוא להוציא מי שאינו בקי, גם כי הוא הידור המצוה ופרסום הנס וזכר למקדש עכ"ל. והביי שם בסי' תרע"א כתב טעם משמיה דנפשיה שחקנו כן מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו, וכמו שחקנו קידוש בבהכ"ס משום אורחים דאכלו ושתו כבי כנישתא. וכתב עי' זכ"כ הכלבו, ותמהני, דהלא הכלבו לא הזכיר כלל טעם זה וגם עיקר הטעם שבי' הבי"ש לדקדק דממ"נ אם האורחין דרין באכסניא בבית אחד שיש שם בעה"ב שמדליק נ"ח, הרי צריכין להשתתף בפריטי עם הבעה"ב כדאמרינן בשבת דף כ"ג) והובא להלכה בטוש"ע בסימן תרע"ו, ובוודאי אין יוצאין בזה ששומע בבהכ"ס. ואם הן דרין בחדרים שהן סמוכים לבהכ"ס וכמו שמיייר בקידוש [וכמו שבי' התוס' בפסחים דף ק' ד"ה דאכלו ע"ש] אי"כ נראה שמחוייבין להדליק בפני עצמם, דהא מבואר בטוש"ע דאם יש לו פתח פתוח לעצמו אינו יוצא כמה שישתתף עם בעה"ב אלא צריך להדליק בפתחו. ואולי דמיייר ההדורים שאצל הבהכ"ס אין להם פתח אחר לחזק רק נכנסין ויוצאין שם דרך פתח הבהכ"ס ודוחק².

גם מה שבי' הכל בו שהוא להוציא מי שאינו בקי יש לדקדק, דע"כ ר"ל דאינו בקי לברך, וא"כ היאך יוצא בהדלקה שמדליקין בבהכ"ס הא יכול להדליק בעצמו ולבקש מבקי שיברך בשבילו וכמו בכל הכרכות דקיי"ל דסופר מברך וכו' יוצא וצ"ע [נוהג אין לומר דחקנו זה להוציא בזה לענין שאין לו שמן להדליק, דהא ליתא, דהא אפי' עני המתפרנס מן הצדקה מחוייב

כדעת הרמב"ם ז"ל דגם בבוקר היה צריך להדליק כל ה' נרות אם מצאן כבויות ואי"כ היה נמשך באמת ההדלקה כל המעלע. ועפ"ז עולה נכון המנהג להדליק בבהכ"ס גם בבוקר משום דבמנורה נמי היה ניכר הנס גם בבוקר בעת ההטבה דלא היה בו רק להדליק ולהטיב רק ליום אחד והדליק בו שמונה ימים [והא דאין מדליקין בבית בבוקר היינו משום דביום ליכא פרסומי ניסא כלל דשרגא כטיהרא מאי אהני. אבל בבהכ"ס דהוא מקדש מעט שפיר נכון להדליק במנורה נ"ח כדי לעשות זכר לנס דהטבה. וכן המנהג בכמה בתי כנסיות להדליק נר חמיד שדולק תמיד בלי הפסק כדי לעשות זכר לנס של נר מערבי שלא כבה לעולם בזמן שמעון הצדיק. וכן מצאתי בס' נתיבות עולם להגאון מוהר"ש גלאנטי זצ"ל על ספר קיצור הסמ"ג שחיבר הסמ"ג בעצמו במצוה קצ"ג שהביא מנהג הזה להדליק נר תמיד ע"ש. ואמנם לא הזכיר הטעם דהוא זכר לנר מערבי ע"ש].

וקצת יש ליישב בזה גם קושיית הב"י שהקשה בסי' תרע"ד דהלא ביום הראשון לא היה נס כלל דהרי היה בו להדליק ליום אחד מיתה. [וכעת יצא לאור הדפוס ספר השאכלל להר"א אב ב"ד זצ"ל חותנו של הראב"ד ז"ל ומצאתי שגם הוא ז"ל העיר בקושיא זו וכתב דלפי גי' השאלות בפ' וישלח שלא הי' בו להדליק אפי' יום אחד א"ש דלפי' גי'אסא זו ביום הראשון נמי הוי נס. וכן העיר בת"י זה הגאון מהר"י ז"ל בספרו שאלת שלום על השאלות שם. ומה שהעיר עי' הגאון האמיתי אב"ד רואלאוין נ"י בספרו הנחמד העמק שאלה דהלא כשאלות גופא כתוב מקודם דהוי ביה שיעורא אלא חד יבואר בסמוך ת"י לזה א"י"ה]. ואכן לפי דעת הרמב"ם ז"ל הנ"ל לק"מ דגם שהיה בו להדליק ללילה אחת, מ"מ לא היה בו שיעורא להדליק גם בבוקר ונעשה נס והדליקו גם בבוקר ונמצא דהיה הנס גם ביום ראשון.

א. מנהג זה מוזכר בשו"ת שב יעקב אור"ח סי' ט"ו ובפרמ"ג אור"ח סי' תרע"ו. ועי' דרכי משה סי' תרע"ב.

ב. בשדי חמד סוף מערכת חנוכה סי' כ"ד מישב הערות רבינו על הב"י. וכן הערת רבינו להלן על הכלבו ע"ש.

שאלות ותשובות

יורה דעה - סימן שעד

מדהר"ם שיק

א"ע מלגבר על הדלקת י"ח בביכ"כ מ"מ כן הוא המנהג וסוניה
 ודלמא בלי סקפיה (וכן מברכין על הדלקת י"ז ב"כ שהוא רק מנהג
 בדכאחא ב"ע) וא"כ מבורר דגם על מנהג שאינו מוכר ב"ס
 נמי מברכין .

מִידוֹ יֵרָאֶה דָּוָה דְּרוּקָא בְּמַנְהָ שְׂהוּא לְסִיג לְמַלְוֹה חֹז שְׂמַלְיו וְשִׁיבָה
הַמַּלְוֹה הַהוּא בְּיוֹם אַחֵר וּמַשָּׁם כְּשֶׁחֲשַׁלְשַׁל מֵלֵךְ הַמַּנְהָ לְהַחֲוֹ
קֹן נֶס זִמְמִים אַחֲרֵים וְכִין דְּמַזְכְּרִין עַל הָעִיקָר יִכּוּלִין לַבְדֵּךְ גַּב עַל
הַמַּנְהָ שְׂהוּא סִיג מִן הַמַּלְוֹה וְעִיקָר לִשְׁוֹן וְלוֹוֹן קָמִי עַל עִיקָר הַמַּלְוֹה.

ובן אלו מצרכין על עיקר המאכל או החיוב בכל מאכל שממנה נשתלשל המנהג ההוא וכשם שמצרכין על צירקה חמץ שהיא תחילת ביעור והי' במנהג מצרכין על עיקר המאכל שממנה נשתלשל זה ולכן שציר מצרכין בהלל דר"ח נשתלשל מן החיוב שאומרים הלל במועדים וימים טובים ונס ר"ח היו כמו מועד (ובצירוכין דף י" פריך כיון דר"ח אקרי מועד הלל נמי יומא ומשני דליתו חסור במלאכה ועיין בחוס' צד"ה דף ר"ב ד"ה משום וכו' דהנהו שלא לעשות וא"כ שוב ראו לומר הלל כמו צשאר מועד ולכן ראו' (לנדר) וכן הדלקת נ"ח צביהכ"ס שנמשך ונשתלשל מעיקר מאכל הדלקת נ"ח.

מכתבך קבלתי בעתו ובזמנו ונהניתי בדבריו שראיתיך שאלת נותן
לך לעשות דין וכהלכה ואשר שאלת וכו' דקודם ר"ה היית
אלל חינוך ביהכ"ז חדשה בקהל פ' ורצית בעת בואם לביהכ"ז לחנוכה
הלך הרב והדליק הנר תמיד וצדק עלי וזונו להדליק נר של תמיד
בשם ומלכות וגם בך שהייתי וכו' נראה בעיניך לשלל דין בירך
הרב הי"ל מלמד שהוסחא להדליק נר תמיד בלילה אינו מכוון וכו'
תמיד הוא שם • אבל גוף הברכה לא מצינו ונראה לך דהוי ברכה
לצטלה דלא שמענו ולא ראינו מצדך על זה ואפי' במנהג קדושה
פליגי הפוסקים אי מצדיקין על מנהג ואין כל המנהגים שווים • ונראה
לך דעל מנהג שלא נזכר בתלמוד אין מצדיקין •

והנהגה אחת הדבר שהיה ההוא צריך צרכה לבעלה צרכה של להלויק
 נר חמיד והנה הסברה ש"י ד"ל דווקא במנהג שמור בש"ס
 מצרכין . סברה זו מזכירה גם בתשובת רמ"א סי' ליה אבל האמת
 דמנהג העולם לצרכ נס על מנהג שאין לו מקור בש"ס ופוסקים והיה
 ספקינין בש"ס א"ח סי' תרע"א דמצרכין על הלקות י"ח בביהכ"נ
 והריב"ש בש"ס סי' קי"א שאל ע"ד זה והעלה דהמנהג הוא מנהג
 נכון וחסיד מצרכין עליו כמו שמצרכין על ההלל כ"ח וכן הוא המנהג
 בכל תפילות ישראל ואע"פ ששמעתי שמרן הגאון צעל חתים מנח

מזנה

חלק ו - סימן סה

יצחק

בענין הדלקת נר חנוכה ע"י קטן בביהמ"נ וא' מותר לברך על נר חנוכה כשמדליקים רק לפרסומי ניסא

להדליק ולנרץ גם קטן המגיע לחינוך דעכ"ס
ההדלקה הי' ע"י צר חיובא כנ"ל.

אבן להטעם הלבוש שכתב שחקנו כן מפני האורחוס
שאין להם בית להדליק בו, וכמו שחקנו קידוש
בבית הכנסת משום אורחים להכיל וזמי כפי גישתו
עיי"ש, שוב אכן לנקטו אפילו הרגע להדליק שלא
אחי מד דרנן ומזילת אחי דרנן כו"ל וגם שייך
משום כבוד הצבור כמ"ש הכדלק"ק שליט"א.

וע"ד אם לברך על נרות חנוכה בהתאסף הציבור והנוער בכפר העיר בחנוכה משום פרסומי ניסא.

הנה כמה דמיון רבותיו למלוא טעם על צרכה זו
 צדיקה"נ מכוונת בתפילת הריב"ש (ס' קי"א)
 ובתפילת חסד צ"י (ס' פ"ח), ואין יעלה על הדעת
 לתדוש מעצמיו מה שלא שער אבותיו, וביחוד על
 עיקרם של אסופות כאלה אין רוח חכמים ונחה הימנם
 ואיכמ"ל, וגם ההדג"ק כתב עשרים לשבח לדין מקום
 לברכה ע"ס.

(בס"י תרפ"ט) מ"יר לענין מגילה, ומבואר שם הטעם
משום דלא אחי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן. וזה
בשיטת הפוסקים דהא נהא תליא, עי' במ"ב שם
(תרפ"ט סק"ו ונשער הציזן אות י"ב), אבל לכמה
פוסקים ס"ל לחלק ביניהם.

אמנם גזירות צית הנגסת דאין אדם יואל די תוכנה
 בהם כמבואר שם (בס' תרע"א ס"ג) ברמ"א, והיא
 מדברי הריב"ש (ס' קי"א), ואף עברו שנה כשהשעה
 דחוקה ואי"ל להמחין על מנין, ס"ל להמג"א שם דיש
 להדליק בצרכה דמ"מ אינא פרסומי ניפא כשחשם
 אח"כ לצית הנגסת, רק כמור וקיעה הוצא בשע"ת
 ממוחלן ע"ו, וס"ל דכזה"ג לא יצרך לרצח להיות
 עשירה בשעת הדלקה משום פרסומי ניפא, וצניאור
 להכלס על הנדקא את דברי המג"א, דברא"י גופא
 אינא פרסומי ניפא עיי"ה, אלל איך שיהי' צית
 ההנגסת ל"ע ל"ה יותר מהחיוצ הדלקה בצית
 העיטור כנ"ל, דאין צרך לכוון להוציא אחרים, ויבול

ע"ד אשר נסתפק כהדג"ק אם נכון שקטן ידליק ויברך על נר חנוכה בבית הכנסת כמבואר בש"ע (או"ח סי' תרע"א ס"ו), וכהדג"ק האריך קצת במימור הדברים.

דבֿרה ה' אִפֿשר להוֹמֵד דִּקְטֹן שֶׁהֵיטָב לַחֲמִיץ יִכּוֹל
לְהַלְקִיךָ בְּצִיחֵיכָּךְ וְלִנְצֹךְ, עַפְּ"י דְּבִרָּה עֵל
הַעֲשִׂיזֹר שֶׁצִּיחֵי הָרִ"ן (שֶׁכֵּן דָּף כ"ג ע"א), יו"ד ר"ש
ע"א לְפִי הָרִ"ף ד"ה הֵאָר נֵר מְטוֹבֵה) ו"ל, כִּכֵּן
עֵל הַעֲשִׂיזֹר ו"ל דִּלָּם הֵגִיעַ לַחֲמִיץ מוֹמֵר וְהֵכֵל מִלּוֹ
בְּמִנְהַג כְּדֹאמֵר צִירוּשָׁלַיִם (דְּמִנְיָה) מִכָּאן וְאִלֶּךְ
הַתְּקִיטוּ שִׁיחַ קָטְנִים קוֹרִין לְרִבִּים ע"ל. וְהֵאָר הַדִּיעָה
ה' שֶׁצִּיחֵי הַמַּחֲבֵר בִּשְׁ"ע (ס' מַרְעָה סִפֵּי ג'),
וְהֵלְכֵה הָרִי הַכֵּלֵל דְּבִרָּה הַשְׁ"ע הַדִּיכֵיב דְּכִכֵּן הַדִּיעָה
צ' גִּלְשׁוֹן וַיֵּשׁ מִשׁ שְׁאוֹמֵר הֵלְכֵה כְּדִיעָה א', וְעוֹד הָרִי
כִכֵּן בְּמִנְצַשׁ שֵׁס (ס"ק א"ג), לְפִי מִשׁ שֶׁסָּמֵם הַמַּחֲבֵר
(בִּסְר' מַרְעָ"שׁ) שֶׁמִּנְחֵם לְמַעֲשֵׂה אֵין לְפִסְחֹן שִׁיחֵי
הַקָּטָן יִכּוֹל לְהוֹצִיא בְּהַלְקָתוֹ לְגִדּוּלִים ע"ל. וְשֵׁם

נפש

ליקוטי הנהגות - חנוכה

דערב

בצטרפו מקודם להתפלל מנחה, ועדיין נשאר במקומם בבית הכנסת מוכנים ועומדים להתפלל מעריב. אבל לאחר שכבר גמרו כל תפילת ערבית, או קודם שהתפללו מנחה בצבור, אין עליהם חלות שם "ציבור של תפילה" שנאמר שבהדלקתם יקיימו את מנהג הקדמונים להדליק בצבור. ומתאי טעמא הוא שנהגו להדליק בבית הכנסת תיכף לאחר השקיעה ולא להמתין עד לאחר צה"כ, שרוצים להדליק בין מנחה למעריב, וכנ"ל, וגומרים תפילת המנחה בסמוך לשקיעה. וכן נראה דלפי"ז אי"ש הפשרה שהרבה נוהגים במוצש"ק, דבבית מבדילים קודם להדלקת נ"י, וכסברת הטי"ז. משא"כ בבית הכנסת, אם יבדילו תחילה, הרי עיי"ז יצא שהדלקת תפילה תהיה אחרי גמר תפילת הצבור, ונמצא שכבר פקע השם צבור של תפילה, ולא יהיה בהדלקת משום קיום המנהג הנ"ל. ואף דבמוצש"ק אי"א להדליק קודם מעריב, דאין עושים מלאכות קודם אמירת אתה חוננתנו, מכל מקום בבריסק דקדקו להדליק קודם ויהי נועם, כלומר, קודם גמר התפילה בצבור, דאמירת קדיש שתקבל היא היא גמר התפילה בצבור. ואפי' לפי המנהג הפשוט הנוכר כפוסקים שמדליקים בבית הכנסת אחרי קדיש שתקבל, קודם ויתן לך, נמי נ"ל, דבמוצש"ק הצבור של תפילה עדיין נשאר עומד בצירופו עד לאחר אמירת ההבדלה, שכמו שיש תוס' שבת לפניו, כמו"כ יש תוס' שבת לאחריה, וכמו שיש ענין של תוס' שבת שעיי' הצבור לפניו (לענין זה שהמיעוט נגררים אחר הרוב, ואף הם אסורים בעשיית מלאכה, והוא ענין התקיעות שנהגו בימן הגמרא – להבטיל את העם ממלאכה), כמו"כ נראה שיש ענין של תוספת שבת של הצבור לאחריה, וההבדלה שנאמרת על הכוס בבית הכנסת היא היא הסיום של התוספת שבת לאחריה של הצבור, ונמצא שהצבור של תפילה עדיין נשאר עומד בצירופו עד שישמענו אותה ההבדלה.

חנוכה: א הגר"א כתב (סי' תרע"א ס"ק כ"יא) שהמקור למונהג הקדמונים להדליק נר חנוכה בבית הכנסת [אע"פ שאין אדם יוצא בהם, דהא בעינן שתהא ההדלקה בביתו], הוא מההלל לבילוי פסח, שנתקן על הכוס [כחלק מהסדר], ואומרים אותו בבית הכנסת משום פרסומי ניסא. כלומר, דכל חובת היחיד שתכליתה לשם פרסומי ניסא, הופכת להיות גם חובת הציבור – בכדי להשיג ע"י כך יותר פרסומי ניסא. והנה מנהג העולם הוא להדליק נ"ח אחר צה"כ (ע"י משנה ברורה רס"י תרע"ב), חוץ מההדלקה שמדליקים בבית הכנסת, שמדליקים שמה בין מנחה למעריב, ונוהגים בבית הכנסת לדעת הגר"א, להדליק לכיף לאחר השקיעה, וצ"ל שם הבדל זה. וכן נהגו הרבה לעשות פשרה במוצאי שבת בין ההדלקה שבבית הכנסת לבין ההדלקה שבבית, שבבית הכנסת מדליקים קודם הבדלה, ואילו בבית נוהגים כהט"ו להבדיל תחילה ואח"כ להדליק נ"ח. והנה בע"ש כשהצבור מתאחרים לבוא לתפילת מנחה, יש מן האחרונים שכתבו שרשאי השי"ע להדליק בברכה אפי' קודם תפילת המנחה ואפי' אם עדיין לא נתקבצו המניין לבית הכנסת. ואמר בזה הגרמ"ש דאין זה נכון, דהמנהג להדליק בבית הכנסת הוא שתהיה ההדלקה בתורת הדלקת הצבור, ואם אין שם עשרה, נמצא שאין כאן ההדלקת הצבור. ואפי' אם כבר יש שמה עשרה אלא שעדיין לא התפללו מנחה בצבור ג"כ נראה שאין המנהג מתקיים בהדלקה זו. דלקיום המנהג בעינן שתהיה ההדלקה מתקיימת ע"י צבור של תפילה, ומה שנהגו בהרבה מקומות באמריקה להדליק בברכה אצל מסיבת חנוכה של המעייז קלויב, או אצל מסיבת חגיגה, נראה עפ"י פשוט שאין זה קיום של המנהג של הקדמונים, והברכה תהיה ברכה לבטלה. [ואפי' יאמר החזן המברך "השם אלקינו", ולא יבטא השמות האלו כהגון, ג"כ נראה דהוי בכלל ברכה לבטלה, עמשי"כ בבאור ענין זה לעיל בענייני ברוך שאמר אות ב']. ולא מסרי צבור של תפילה אלא

הגאון
רבי משה
סולוביצ'יק

מועדים

חלק ו - סימן פט

זמנים

תשובות חלק א - סימן שצו והנהגות

שאלה: הדלקת נר חנוכה שבבית הכנסת אם נכון לקטן להדליק.

נראה שראוי לגדול להדליק ולברך ואין לחשוש, ויכול א"כ לחזור ולהדליק בביתו. רק לענין ברכת שהחיינו לילה ראשונה אם כבר בירך בבית הכנסת אינו חוזר ומברך בביתו אלא כשמוציא גם את בני ביתו, אבל בהדלקת קטן כיון שלא מועיל לחר דעה בש"ע (תרע"ה סעיף ג') וסתם כן (שהרי ריעה שניה הביא בשם יש מי שאומר) ראוי לגדול להדליק בבית הכנסת וכמו שיבאר.

והנה עיקר מנהג הדלקת נרות בבית הכנסת הוא משום פירסומי ניסא, ובפרט היום כיון שאין מדליקין ברה"י ע"כ תיקנו להדליק בבית הכנסת במקום רבים. ועוד מבורר בבי"ה הטעם שתיקנו כן כדי להוציא האורחים שאין מדליקין, ולפי"ז ודאי מעיקר התקנה הוא שגדול ידליק, ולכן לדעת ראוי להשתתף ולשמוע הברכה בהדלקת נרות בבית הכנסת בחנוכה, שזוכה להשתתף במצות פירסומי ניסא, ולכתחילה נראה שאין להקל בהדלקת קטן אף שנהגו כן.

ונראה דאלו שנהגו בקטן הוא כיון דעיקר הדלקה בבית הכנסת בברכה דפיא בידו, שאין לזה מקור מהגמרא והרמב"ם, אלא שמי"מ כן מנהג ישראל וכדאייתא בשו"ע סוס"י תרע"א, וירדע שהגאון הח"ס זצ"ל מנע עצמו לברך, כמובא במהרי"ם ש"ק (יו"ד שע"ד), אבל בברכי יוסף ס"ס תרע"א כ' שכמה רבנים נהגו בעצמם להדליק בברכה בבית הכנסת ולברך בביתם, וכדאייתא בשו"ע שמדליקין ומברכין בבית הכנסת, אבל כיון שבכעיסור כתב בטעם דמנהג שהוא עבור האורחים או מי שאין לו שמן, לכן יש שפקפקו לענין ברכה היום בבית הכנסת כיון שכל אחד מדליק בביתו, וחששו לברכה לבטלה, ולכן יש שנהגו להדליק בקטן שאין בו איסור ברכה לבטלה כשמכוין למצוה וכמבואר בתוס' פסחים פח. (ר"ה שה) ואם כן לרביהם יש קפידא שקטן ידליק ויברך ונסמך על דעת הפוסקים שמוציא, כאשר הגדולים מונעים עצמם מליכנס לחשושות בזה"י, ומיהו אם גדול רוצה להדליק ולברך פשיטא שאין מונעין אותו שיש לו על מה לסמוך כיון שכן המנהג.

גדר המצוה ודהדלקה בבית הכנסת והיאך לנהוג

לבטלה, ולא מצאתי הערת זו, ומ"מ נראה לחוש שכן דו"ק היטב בזה.

וביותר דעתי נוטה בגדר המצוה, שהקהל יוצאין מצות הדלקה בבית הכנסת דפירסומי ניסא מפני שהשמן ידיתו דהוה של קהל שפיר יוצאין בכך מצותו, וכשם שכל יחיד יוצא עיקר חובת נר חנוכה במה ששותף לשמן אפילו לא נמצא בשעת הדלקה, הכי נמי כשמדליקין בציבור בבית הכנסת מדידהו כלולה יוצאין ואף שלא נמצאים קיימו במה שהדליקו בציבור משמן דהוה נמי דידהו מצותו, ולפי זה יש לדקדק להדליק בשמן משל ציבור דוקא, ויחיד המתגורר אינו בקי למסוד לציבור להיותו כאילו דידהו, ועיין תוס' יומא (לה) שאין כל אחד בקי למסוד יפה יפה כדיון רק ת"ח, וכאן שמצוה מן המובחר לקנות משל ציבור להדליק מכלולה, ראוי להדליק מכספי הציבור או מיוחד שמגדב באופן שיהיה כאילו הציבור קנו את זה, או מקיימין מצוה רבה, ומקיימין בזה שפיר מצות הדלקה בציבור כהלכתה בהדיוור ובלי פקפוק.

ובעיר הקודש ירושלים אנשי מעשה מקפידים מאד להדליק בחוץ, והנה"ק הגר"ל רסין זצ"ל תיקן לעצמו מגורה מיוחדת להדליק בו ברשות הרבים, וכן נהגו כל אגוני ירושלים עה"ק (ומרן הגאון דבריסק הגר"י סולובייצ'ק זצ"ל בימי המלחמה כאן חיפש עצות לקיים ההדלקה בחוץ עד שכיסה החנוכית בגייר כחול, ובלבד שיקיים המצוה כהלכתה). ולכן כל יחיד ויחיד בארצנו הקדושה, שנהגו כן המהדרין, ישתדל שיתא חלקו עמהם, אבל בחוץ לארץ שלא נהגו כן מדורות קשה לשנות מאחר שהגדולים בדורות לפנינו לא שינו, וסמכו למצות הדלקה בחוץ על הדלקה בציבור בבית הכנסת כמ"ש, ומאן יימר דיתא יתחדש היום לשנות אף שפאש"ל זצ"ב.

ובדברינו א"ש הא דמבואר בבה"ל (תרע"א) שמדליקין בערב שבת בבית הכנסת אף שאין עוד מגין שפירסומי ניסא לאחר כך סגי, וקשה הא הדלקה עושה מצוה ולכן מברכין בנוסח להדליק נר של חנוכה, וצ"ל דבשעה שמדליק שיאיר עוד כשמגיעים הציבור מקיימין בכך המצוה, אבל קשה התינה המדליק, אבל היאך מקיימין הקהל המצוה, וצ"ל שמדליק בדידהו וכולם מקיימין בכך מצוה זאת וסגי דו"ק היטב בכ"ז.

נראה ברור שבזמן חז"ל לא הדליקו בברכה בבית הכנסת, וכן הרמב"ם לא מביא מנהג זה שנהגו בו גם בני תימן היום, והיינו טעמא שבזמן הש"ס וכן בתקופת הרמב"ם במקומו, קיימו עוד המצוה כתיקונה בחוץ, ולכן אין מקום להדליק בבית הכנסת לצאת מצות פירסומי ניסא, ורק לאחר שנתבטלה המצוה בחוץ תקופה ארוכה אחרי גלותינו, בימי חכמי תוס' בצרפת וכן בספרד, וכפי הנראה גם בימי הטור במקומו אף שלא הדליקו בחוץ קיימו המצוה בפנים על הפתח ודאו ע"פ מרשות הרבים האור, אבל לאחר כך נתבטלה וחדשו חכמי הדור המצוה להדליק בברכה ברבים משום פירסומי ניסא, ואחר שיש שורש מדינא להדלקה זו ובידיו או עלה, כשנתחדש המנהג לאט לאט עד שנתפשט בכל העולם שפיר מברכין עלה והוא מנהג ותיקין.

וא"ש שאפילו בתקופה שאפשר היה להדליק בחוץ, לא הורו חכמי הדור להמיר המצוה בבית הכנסת לחובת יחיד בחוץ כתקנת חז"ל, ראשית שאפשר שהסכנה תתחדש עוד, ואין משנין מצוה לשעתה, וגם אין לשנות צורת המצוה במקום למקום בחוץ לארץ, והניחו המצוה בדחוף לבית הכנסת, וחובת הדור מספיק שמתפרסם לבני ביתו, וכן מבורר עוד בקדמונים שהיו להדליק בפנים אף שאינו שעת סכנה, ונהגו כן דור דור, וממילא העליתי דקשה לשנות עכשיו בחוץ לארץ להדליק בחוץ ולשנות בכך מתקנת בית הכנסת.

אמנם כשהגיעו תלמידי רבינו הגר"א זצ"ל ארצה, וכוונתם להתקדש כאר קדושת יתר המצוות, החזירו עטרת כמה מצוות ליושנו, ודעתם ששנתנה תמיד מנהגי ארץ ישראל לבבל ושאר ארצות, ומאחר שהתחדש היישוב האשכנזי בארץ הקודש זירזו שכל יחיד יקיים המצוה בחוץ כתקנת חז"ל, ונהגו כן כבר הקדוש רבי ונגדל מסלאנט זצ"ל ושאר תלמידי רבינו הגר"א זצ"ל שעלו ארצה.

ולדברינו בבית הכנסת כשכולם מדליקין היום בחוץ כעיקר תקנת חז"ל, בעצם אין מקום שמה להדליק בבית הכנסת בברכה, ומסעם זה לעצמי ונותרתי לא להיות המדליק בבית הכנסת, מאחר שאני מדליק לעצמי בחוץ כדיון חוששני שאין אני בכלל חיוב הדלקה בבית הכנסת, ואולי דיני כן כדך דפסור ולכן אינו מוציא בן עיר, ושפיר נמנעתי להיות המדליק בבית הכנסת בברכה, לחוש שאצלי זהו ברכה

שלמה

חנוכה - פרק שבע עשרה

הליכות

הדלקת בית הכנסת

ג. גם אם אין מתקיימות בבית הכנסת תפלות מנחה וערבית בזמן, אלא מתפללים ערבית בשעה מאוחרת, ידליקו הנרות כשהגיע הזמן, ואפי' אם הצבור מועם, וידקדקו שיהיו הנרות גדולים כדי שידלקו עד שיתאספו הצבור לתפלה.⁷
ד. אין מברכין על הדלקת נרות חנוכה באסיפות ובר', דהואיל והברכה שבבית הכנסת היא עצמה אינה מעיקר התקנה, הו' דלא לוסף עליה.⁸

כתב דהטעם שמזכרין הוא כדי להסדיר את הזכרות לציבור, ומסתבר שזה אינו עיקר הטעם אלא אגב דמזכרין על עיקר ההדלקה, וגם מש"כ שם כשם הכללו דהוא נשציל האורחים שאין להם צית, ז"ע דהרי המצוה היא צית דוקא. ונראה לומר, דלא נמלקו הפוסקים אם מזכרין על המנהג אלא במקום שכל עיקר המצוה הוא רק ממנהגא, וכמו הלל צרי"ח או זרכה על

ד. זהא דנפסק צו"ע (סי' תרע"א ס"ו) "מדליקין ומזכרין צית הכנסת משום פרסומי ניסא", תמה החכ"ז צ"כ פ"ח הא צ"י כשם הריצ"ש כתב הטעם שמזכרין משום דמי להלל צרי"ח שמזכרין על קריאתו אע"פ שאינו אלא ממנהגא, והלא השו"ע גופי' פסק צ"כ תכ"ז דאין מזכרין על הלל דר"ח וכהרמז"ס דעל דבר שהוא משום מנהג אינו יכול לומר "ונוני". ואף שהצ"י

קריאת מגילת רות וקהלת שכל ענין קריאתם הוא מזד המנהג, משא"כ צנר חנוכה שהרי כל אדם מחויב צהלקת נר חנוכה צביתו בשמונה ימים אלו ולצדך עליו, אלא שהנהיגו להדליק גם צבית הכנסת משום פרסומי ניסא, וכאלו הרחיבו את חובת פרסום הנס דהצית גם לצבית הכנסת, וכנה"ג לכו"ע מזכרין, וכעין מה שנהגו לקדש צבית הכנסת גם כשאין אורחים (ולא דמי לחציט ערבה שמיוצו הוא רק במקדש וכל ישראל אינם מחויבים צוה כלל ולכן נצנולין הו' רק מנהג שאין מזכרין עליו, ועיין חוס' ר"ד סוכה מ"ד ע"ג).⁹

ה. ואף צבית הכנסת, אם אין מתפללים שם מנחה וערבית, אף כשמזכרין שם ללימוד צעה מאוחרת לא ידליקו.¹⁰

שני, חז"ל: יכמו חנוכה בבית הכנסת כי זה הרחבה, כך האריכו לעיר יום, ולא דבר מחדש כמו ערבה או הלל בריה, וגם כיון שתקנו לברך גם על הספק משום ולולו הרחיבו גם לקובעו מנהג בזה"י, ואין זה מחדש. ע"ל. ונשאל רבנו אהרן משיב הפוסקים רבינו א' דחנוכה, אף אם כבר הדליק שמש ביהבינ נר חנוכה בביתו חוזר ומברך שהחיינו על ההדלקה בביהבינ, עיין שיעור תרע"א סקירה ביהבינ נר חנוכה (לפי דעת ר' חזקוני), ולכאורה מפורש שהרי אישכא בהקדים והדליק בביהבינ מבואר שם ולא יברך שהחיינו שנית אלא אם כן מוציא את בני ביתו בהדלקה, אע"י והוא עיקר מצותו, וא"כ כיש כשכבר קיים המצוה בביתו שאין לו לברך שהחיינו על הדלקת ביהבינ דמנהג גרידא הוא. והשיב רבנו דאף שתמיהה נבונה היא מ"מ כיון שבר הוא המנהג כמ"ש הפוסקים צ"ל דהטעם משום דרסי' בביהבינ הו' פרסומי ניסא טפי. ורשומות. ¹⁰ כן הורה כשנשאל על ביהבינ שמתקיים בו "בולל ערב". ועיין בדיח' סי' תרע"א סק"ה בביהבינ שהפוסקים היינו דוקא מקום שמתפללין בו.

6. שם. 7. רשומות (ולא נשאל אז רבנו אם לדקדק על מגין, ועיין בהל' סי' תרע"א ר"ה ורש) שכתב "המיקל להדליק בלא מגין יש לו על מי לסמוך, ובתנאי שיועד שאיכ"ב בשעה שהנרות עדיין ידלקו יתאספו מגיני עירי". ונהיגים להעמיד המגורה בבהבינ בדרום בין מורח למערב. והנרות יצט מרגיז א"י: עומ' ת"י (ועיין מ"ב סי' תרע"א סקמ"ב). 8. בן התרע"ב רבנו על מה שהיה נפוך לברך על הדלקת הנרות במסיבות חנוכה ובר' (וראה גם שרי"א או נדברו חיו"י ע"ה, בדברי השואל בשם רבנו). 9. מנחת שמואל תניא סי' י"ח אות ג': חז"ל תוס' ריד' שם (ר"ה חב"ט): ונהגין כל העולם לברך לקרא את ההלל. ללא לומר כל דבר שנהגו חז"ל להוסיף עליו מברכין על אותו המנהג, כגון ההפסוק שנהגו שחירת חז"ל והוספו לנהג גם במנחה, ובגין ההלל שנהגו חז"ל בגולה כ"א ימים והוספו לנהג גם ברי"ח, מברכין על אותו המנהג, וכן נמי מקום שנהגין לקרא מגילת אנוניוס בחנוכה אין ראוי לברך עלי' מפני שאין שורש חובה כלל כו". ע"ל. וכ"כ רבנו בהערה על גליון ספר עתי יעקב (להגריי פרלוב שליט"א האדמו"ר מאוואמינסק) סי' י"ט שכן בקשיא זו לענין וי"ט

שבט

חלק ח - סימן קנ

הלכות

א. ואשר נשאל צענין הדלקת נ"ח צנית הכנסת המצואר סי' תרע"א חס מותר לכבות הנרות לאחר שכולם הלכו משם, אעפ"י שהוא רק תוך חלי שעה.

הנה הדלקת נ"ח צנית"כ כמה טעמים נאמרו זה דצ"י סי' תרע"א כ' משום האורחים שאין להם בית שמוציאים אותם מהדלקה זו, וא"כ נרות אלו הם נרות חנוכה שלהם, ופשיטא דאין לכבות אותם לכתחלה לפני הזמן כמו שאר נ"ח

כצבי

חנוכה - סימן ו - פרק ד

ר י

הדלקת נר חנוכה בבית כנסת

ונראה נפק"מ במחלוקת המשנה והגר"מ סולובייצ'יק האם גדר הדלקת נר חנוכה בבית כנסת שייך לדין ציבור של תפילה, כדלקמן:

[א] הדלקת נרות חנוכה בבית כנסת ביום. יש שנהגו להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת ביום, כי במקדש היה הכהן מדליק בבוקר את הנרות שכונו בלילה, ואגב כך נשאר המנהג להדליק שוב את הנרות חנוכה בשחרית.

ונראה, שלדעת הגר"מ גם המנהג להדליק נרות חנוכה בבית כנסת בבוקר שייך לציבור של תפילת שחרית, ואם עדיין לא התקבץ ציבור של עשרה לבית הכנסת, אין להדליק נרות, וכפי שסבר לענין הדלקה בערב שבת.

ברם לדעת המשנה ברורה שאין ההדלקה שייכת לדין התפילה, כבר נתבאר לעיל בשער הציון שגם ביום חול אפילו אם אין מניין כשמדליק אחר מנחה יכול לברך, ולפי זה הוא הדין בבוקר, אם מגיע לבית הכנסת ואין עשרה ראשי להדליק [אלא אם כן בנקל לו להשיג מנין בשעת ברכה, שבודאי עדיף, כמבואר לעיל בביאור הלכה לענין הדלקה במנחה בערב שבת].

[ב] "שיעור הדלקה" בהדלקת נרות חנוכה בבית כנסת. בשו"ת מלמד להועיל (ח"א סימן קכא) כתב שבמקומות שנהגים להדליק נרות עד חצות הלילה הם דולקים עד כלותם, אך במקום שמדליקים גם בבוקר, מכבים את הנרות לאחר תפילת ערבית כדי שישאר להדליק מהם בתפילת שחרית. ועדיף לצרף הדלקת שחרית שהעם מתאספים גם בבוקר להדלקת ערבית, מלהניח את הנר דולק בערבית ואין שם איש. וכדברי המלמד להועיל כתב גם בשו"ת שרגא המאיר (ח"ו סימן פו) שלאחר תפילת ערבית אין צריך להשאיר את הנרות דולקים בבית הכנסת וכי לא מצינו בשום מקום שיעור הדלקה בבית הכנסת, וכיון דעיקר הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת הוא רק משום פרסום ניסא, וכיון שאין אדם שם נראה לפענ"ד שמותר לכבותו".

ולכאורה יש מקום לחלות נדון זה בדברי המשנה והגר"מ. לפי המשנה ברורה שצריך גדר ההדלקה הוא משום פרסום הנס, יש מקום לומר שלפרסום נס נקבע שיעור של חצי שעה, ולכן נצטרך תמיד לדאוג לכך שהנרות ידלקו במשך חצי שעה, וגם לאחר שנשתיימה התפילה. אולם לפי הגר"מ שצריך דין ההדלקה הוא ענין השייך לתפילה, מסתבר שאין זה משנה מה שיעור ההדלקה, אלא צריך שידלק כל זמן התפילה, ולאחר שהשתיימה התפילה בודאי שיכול לכבות הנרות.

[ג] הדלקת נרות חנוכה בבית כנסת על ידי קטן. בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן שלח) כתב: "ולא שמע לי, כלומר לא סבירא לי הנהגים לבקש קטן להדליק [נרות חנוכה בבית הכנסת], וכמו שהבאת בתשובות והנהגות ח"א, רק דאין לבקש אדם נכבד שאינו מדליק בדינא דגמרא שיכיר בכוונה ויוציא הקהל, וזהו כיבוד חשוב וראוי לרדוף אחריו מלבד שכן ברכות זוכה בכך". ונראה כי לפי המשנה ברורה שצריך גדר ההדלקה הוא משום פרסום הנס, יש מקום לומר שמכיון וגם בהדלקה על ידי קטן יש פרסום נס, אין בעיה לבקש מקטן שידליק. אולם לפי הגר"מ שצריך דין ההדלקה הוא ענין השייך לתפילה וחלק ממנה, כשם שקטן אינו מצטרף להשלמת מנין ואיננו שייך לתפילת הציבור, כך גם אינו יכול להדליק נרות חנוכה שהם מדין "ציבור של תפילה".

[ד] הדלקה במקום ציבורי ללא קשר לתפילה. בספר נפש הרב יצא כנגד הנהגים להדליק נר חנוכה בברכה במסיבות חנוכה ציבוריות על סמך חידושו של הגר"מ, מכיון שבאופן זה "אין עליהם חלות שם ציבור של תפילה" שנאמר שבהדלקתן יקיימו את מנהג הקדמונים להדליק בציבור".

גם בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן שלח) נוטה שלא להדליק בברכה במניין שאינו קבוע, וכן פסקו המנחת יצחק (ח"ו סימן ס"ה), שבת הלוי (ח"ד סימן סה) אולם בילקוט יוסף (דנין חנוכה ע"ר) מתיר להדליק באולמות שמתפללים בהם מנחה וערבית.

אמנם לפי דעת המשנה ברורה שצריך גדר ההדלקה הוא משום פרסום הנס, יש מקום לומר שמאחר וגם בהדלקה באולמות ומקומות שאינם בית כנסת יש פרסום נס, יכול להדליק שם ולברך. וכן מובא בספר פסקי תשובות (סימן תרע"א אות טו) בשם שו"ת או נדבריו, שבעצרות עם גדולות ובמקומות שמן הסתם נמצאים שם יהודים אשר לא הדליקו ולא שמעו הדלקת נר חנוכה, מותר להדליק בברכה, ובפרט אם הוא ברחוב של עיר שאין לך פרסום הנס גדול מזה.

א. בספר נפש הרב (ליקוטי הנהגות, חנוכה, אות א) הביא בשם הגאון רבי משה סולובייצ'יק "דהמנהג להדליק בבית הכנסת הוא שתהיה ההדלקה בתורת הדלקת הציבור, ואם אין שם עשרה נמצא שאין כאן הדלקת הציבור. ואפילו אם יש שם עשרה אלא שעדיין לא התפללו מנחה בציבור, גם כן נראה שאין המנהג מתקיים בהדלקה זו, דלקיום המנהג צענין שתהיה ההדלקה מתקיימת על ידי ציבור של תפילה", יעו"ש כל דבריו.

אמנם בדעת המשנה ברורה מפורש שלא כדברי הגר"מ סולובייצ'יק. שכן על דברי הרמ"א (או"ח סי' תרע"א ס"ז) "ויש נוהגין להדליק בערב שבת קודם מנחה", כתב המשנה"ב (ס"ק מז) "וכן כתב רש"ל, אבל בדרכי משה כתב שאין אנו נוהגין כן אלא אף בערב שבת מדליקין בבית הכנסת בין מנחה למערב בשעה שהעולם מתחילין להתקבץ ואיכא פרסומי ניסא. אכן אם העולם מתאחרין לבוא וטרם שיבאו מניין לבית הכנסת יתקדש היום, ימתין כלל אלא יברך וידליק מיד אפילו קודם מנחה דמכל מקום איכא פרסומי ניסא כשבאים אחד כך לבית הכנסת ורואים הנרות".

ובביאור הלכה (שם ד"ה ויש) הביא את דעת המור וקציעה (המובא בשער תשובה שם) שמכיוון שההדלקה בבית הכנסת היא כדי לפרסם הנס ברבים צריך שיהיו דוקא עשרה בשעת הדלקה "דכוותה אשכחן נמי בכל פרסומי מילתא בעלמא דלא סגי בלאו עשרה, כדאשכחן בפ"ק דכתובות וכדאשכחן דאמר לו שמואל לר"י זיל אייתי לי בי עשרה ואימא באנפיהו המוכה לעובר וכו'. וע"כ דעתו דצריך קהל ממש ואין עדה פחותה מעשרה והנה היחידים יוצאין לעצמן כ"א בביתו ולא נתקנו הנרות לשנותן בבית הכנסת אלא בציבור בלבד". וכתב על כך הביאור הלכה: "ולענ"ד פרסומי ניסא דחנוכה אינו תלוי כל כך בזה, דעצם הדלקה הוא בכלל פרסום הנס וכו' ולא אשכחן חד דאמר דוקא כשיש בי עשרה בשעת הדלקה. אלא ודאי רעצם הדלקה שציוו חכמים על כלל ישראל הוא נקרא פרסום הנס. ונהי הדלקה זו של בית הכנסת הוא אינו מצד תקנת חכמים רק ההנהגה שהנהיגו כל ישראל כדי לפרסם הנס ברבים, כמו שכתבו הפוסקים, הרי על ידי זה גם כן יתפרסם הנס כשיבואו אחד כך כל הקהל בבית הכנסת ויראו נרות המנוחה דלוקין כמו שכתב המג"א".

ומפורש בזה דעת המשנה ברורה, שהימצאות עשרה בשעת ההדלקה בבית כנסת כלל איננה מעכבת, אלא העיקר שידאו את הנרות, וזה מתקיים גם אם באים לאחר ההדלקה. ופשוטו לפי זה, שאין למהות הדלקת נר חנוכה בבית כנסת כל שייכות לענין תפילה בציבור כמו שסבר הגר"מ סולובייצ'יק, אלא עיקר מהות ההדלקה הוא ענין פרסום הנס. ולכן לדעת המשנה"ב אין צורך שיהיה ציבור של עשרה בשעת ההדלקה, וכפי שמסיים הביאור הלכה בסוף דבריו שם: "כשבאין אחד כך כל הקהל ורואין הנרות דלוקין במנוחה אין לך פרסום הנס גדול מזה".

ועוד כתב שם הביאור הלכה: "וגם במהרי"ל איתא בהדיא שהדליק שמש העיר בערב שבת טרם בוא הקהל לבית הכנסת וכן מאבדוריה ומכל בו ומהרש"ל. שכולם דעתם שידליקו קודם מנחה ולא אישתימיש אחד מהם לומר דוקא כשנתקבץ שם עדה. ומה שכתב המור וקציעה דאפשר שהדליק השמש בלא ברכה, זהו דוחק, דאם כן היה להם לפרש דבאופן זה דוקא בלי ברכה. וע"כ נלענ"ד דהמדליק בברכה יש לו על מי לסמוך וכן העתיק החיי אדם דצריך להדליק בברכה. ואם בנקל לו להשיג מנין בשעת ברכה מה טוב".

הרי לנו מבואר גם בדעת כל הפוסקים הנ"ל דלא כסברת הגר"מ, שכתב על מנהג זה "שאין זה נכון דהמנהג להדליק בבית הכנסת הוא שתהיה ההדלקה בתורת הדלקת הציבור".

ובמקום נוסף בדברי המשנה ברורה מפורש שלא כדברי הגר"מ, שכתב על דברי השו"ע (סי' תרע"א ס"ז) "בבית הכנסת או בבית המדרש". ולכאורה לא מובן מניח בצד בדרום - "בבית הכנסת או בבית המדרש". ונראה, שכוונתו פשוט הדברים, מה ההוספה במילים "או בבית המדרש". ונראה, שכוונתו לומר שאין להדלקת נר חנוכה שייכות עם בית כנסת וענין התפילה אלא שייכת לכל מקום התכנסות של ציבור שיש בו פרסומי ניסא, ולכן בכלל זה גם בית מדרש. ולכאורה לדברי הגר"מ מסייגים תיתי שמותר להדליק נר חנוכה בבית מדרש כשאין ההדלקה "מתקיימת על ידי ציבור של תפילה".

שלמי

חנוכה - סימן כו

תורה

בדין הדלקה בבית הכנסת

עליהן, אמר רבי יצחק בר אבדימי, אע"פ שרבי מפוזן, חוזר וסודרן על הכוס כדי להוציא בניו ובני ביתו. ולכאורה ה"נ תיקשי, כיון שהוא יצא כבר בברכת האש ובשמים, האיך חוזר ומברך להו כדי להוציא בני ביתו, והא הוה הפסק לדידיה בין ברכת הגפן לשתיית הכוס. ומוכח דכשומברך ומוציא גם אחרים השומעים ברכת הבדלה ידידיה, אין זה הפסק במה שמוסיף עוד בברכות שהם חייבים בהו אע"פ שהוא אינו חייב בברכות אלו, וכיון דברכות אלו הן מסדר הברכות שמברכים בשעת הבדלה ואחרים היוצאים ממנו צריכים לצאת גם בברכה זו, אין זה הפסק אף לגבי ידידיה אע"פ שהוא כבר יצא בברכה זו, וא"כ ה"נ הכא גבי גר חנוכה י"ל, דכיון שבני ביתו חייבים בברכת שהחיינו, וברכה זו היא מסדר הברכות שמברכים בהדלקת ג"ח, אין זה הפסק במה שמברך להוציאם.

והנה השו"ע בה"ל ר"ח סי' תכ"ב ס"ב כתב, דאין מברכין על הלל שאומרים בר"ח, משום דאינו אלא מנהג ועל מנהג אין מברכין. וצ"ע מאי שנא הכא גבי גר חנוכה בביהכ"נ שכתב דמברכין עליה אע"פ שאינו אלא משום מנהג. וכבר עמד בזה בשו"ת "חכם צבי" סי' פ"ח, הביאו ב"באר היטב" שם סי' תרע"א סק"י, ועי' ב"שערי תשובה" סק"י. ונראה דמברך הב"י בשו"ע סמך על טעם השני שכתב בב"י דההדלקה והברכות גופיהו שבבית הכנסת הוו משום פירסומי ניסא, שיש פרסום גדול להשי"ת וקידוש שמו כשמברכים אותו במקלות, ואין הברכה על ההדלקה שהיא משום מנהג כמש"כ הריב"ש, וכן מורה לשון השו"ע שכתב "ומדליקין ומברכין בביהכ"נ משום פרסומי ניסא" משמע דגם טעם הברכות הן משום פרסומי ניסא, וא"כ נחא דשפיר מברכין אף לדעת השו"ע דאין מברכין על המנהג. [ועי' ב"מור וקציעה" ר"ס תרע"ב שכ' כע"ז קצת באופן אחר ע"ש].

והנה בשו"ת "זרע אמת" (או"ח ח"א סי' צ"ו) כתב, דאם הדליק בביתו בליל ראשון ובירך שהחיינו, ואח"כ מדליק בבית הכנסת, יחזור ויברך שהחיינו בבית הכנסת בשביל הציבור, ואם הדליק בבית הכנסת וברך שהחיינו ואח"כ מדליק בביתו לעצמו, לא יחזור ויברך שהחיינו, דזמן אומרו אפילו בשוק וכבר יצא במה שבירך בביהכ"נ. [והובא כ"ז לעיל באות א']. ומבואר מדבריו דברכת "שהחיינו" אינה ברכה על מצות הדלקה, אלא ברכה על עצם הזמן, ולכתחילה אסמכוה לברכות ההדלקה, אבל היכא שהדליק בביהכ"נ וכבר בירך שהחיינו יצא, וא"צ לחזור ולברך עוד. וקשה דא"כ אם הדליק בביתו ואח"כ מדליק בביהכ"נ למה חוזר ומברך שהחיינו בביהכ"נ, והרי כבר יצא יד"ח שהחיינו על הזמן במה שבירך בביתו, והא דמברכין על ההדלקה בביהכ"נ לפ"ד הריב"ש

(א) **המ"ב** בס"י תרע"א ס"ק מ"ה כתב, דהשליח ציבור שהדליק בבית הכנסת ובירך, צריך לחזור ולהדליק בביתו, דיש חיוב על כל אחד להדליק בביתו, ומכל מקום בליל ראשון לא יחזור לומר ברכת "שהחיינו" בביתו, אם לא שמדליק להוציא אשתו ובני ביתו. ובשעה צ"ש שם ס"ק נ"ג כ"כ בשם ה"שערי תשובה" ס"ק י"א שהביא דין זה מספר "מחזיק ברכה" סק"ח בשם שו"ת "זרע אמת" או"ח ח"א סי' צ"ו.

ולענין ברכת "שעשה ניסים" נראה מדברי ה"זרע אמת" והשע"ת ומ"ב, דחוזר ומברך בביתו אף שכבר בירך בבית הכנסת, ואפי' אינו מדליק להוציא אשתו ובני ביתו נמי צריך לחזור ולברך בביתו כשמדליק לעצמו, ולא דמי לברכת "שהחיינו" דלא יברך אם כבר בירך בבית הכנסת, והטעם נראה דס"ל, דברכת "שהחיינו" הוה ברכה על עצם היום, ורק לכתחילה הסמיכוהו על ברכות ההדלקה, אבל אם כבר בירך בבית הכנסת יוצא ידי חובת הברכה אע"פ שלא יצא ידי חובת הדלקה בזה, אבל ברכת "שעשה ניסים" הוה ברכה על מעשה המצוה, והוא ברכה על ההדלקה שתיקנו לברך על הפרסומי ניסא דקא עביד ע"י מצות ההדלקה בביתו, וכיון שלא יצא ידי חובת הדלקה ועדיין לא בירך על מצות הדלקה שמחויב בביתו, א"כ כשהחוזר ומדליק בביתו מברך תו ברכת "שעשה ניסים", ואינו יוצא במה שבירך בבית הכנסת. ואע"ג דהרואה נ"ח נמי יכול לברך "שעשה ניסים" וא"כ אמאי לא יצא במה שבירך בביהכ"נ מדין רואה נ"ח. אפשר דשאני גרות שבביהכ"נ דאינן גרות מצוה רק מנהגא גרידא, ואי אפשר לברך עליו ברכת הרואה, ולכן אף המדליק בביהכ"נ אינו יוצא בברכת "שעשה ניסים" ע"י זה שרואה הנר שהדליק.

והנה לענין אם הדליק בביתו בליל ראשון ובירך שהחיינו, ואח"כ מדליק בבית הכנסת, עי' בשו"ת "זרע אמת" שם והביאו בשע"ת שם, דיברך שהחיינו בבית הכנסת בשביל הציבור. ושמעתי דכן היה מעשה אצל מרן החו"א זצ"ל שהדליקו אצלו בליל ראשון בבית ובירכו שהחיינו ואח"כ הדליקו בבית הכנסת ובירכו עוד הפעם שהחיינו.

ובעיקר מש"כ ה"זרע אמת" במי שהדליק בביהכ"נ ובירך, וחוזר ומדליק בביתו להוציא אשתו ובני ביתו, דחוזר ומברך שהחיינו אף שכבר יצא במה שבירך בביהכ"נ, לכאורה צ"ע בדין זה, דכיון דאיתו לדידיה אינו צריך לברך עוד שהחיינו שכבר יצא במה שבירך בביהכ"נ, א"כ אמאי לא הוה הברכה הפסק לדידיה בין ברכת ההדלקה לקיום המצוה. מיהו מצינו כה"ג בגמ' במסכת פסחים (נ"ד א') דאמרין התם, רבי מפוזן, (פ') במוצאי שבת כשראה אור מברך עליו מיד, וכשמביאין לו בשמים לבסוף שעה מברך

הוא משום דמברכין על המנהג, וא"כ הא תינתן ברכת להדליק דהוה ברכה על מעשה ההדלקה שפיר י"ל דמברך על ההדלקה שהיא משום מנהג, אבל ברכת שהחיינו דאינה על ההדלקה ולא שייכא לברכות הדלקה אין זה כלל ברכה על המנהג, ומפני מה יחזור ויברך בביהכ"נ. ובשלמא אם לא הדליק עדיין בביתו י"ל דמברך שהחיינו בביהכ"נ כיון שיוצא בזה ידי חובת ברכת שהחיינו על הזמן, אבל כשבירך כבר למה יברך עוד, ומאי ברכה בשביל הציבור יש כאן והרי אין זה שייך כלל להדלקה שמדליק בשביל הציבור.

ונראה עפ"י מה שביארנו בדעת השו"ע דאנן נקטינן עיקר כסברא השניה שכתב הב"י, דהא דמברכין בביהכ"נ היינו משום דע"י ההדלקה והברכות עצמם איכא פירסומי ניסא במה שנאמרות במקלות, וא"כ י"ל דה"נ מברכין שהחיינו משום ה"ט, ולהכי אפי' בירך בביתו חוזר ומברך שהחיינו ברוב עם משום פרסומי ניסא וקידוש שמו וכנ"ל. והנה במ"ב סי' תרע"א ס"ק מ"ה העתיק דברי ה"זרע אמת" לענין אם בירך שהחיינו בביהכ"נ שלא יחזור ויברך בביתו כשמדליק לעצמו, אבל לא הביא דבריו לענין אם בירך תחלה שהחיינו בביתו אם יחזור ויברך כשמדליק בביהכ"נ. והיה אפשר לומר דס"ל דבאמת גם בזה לא יחזור ויברך משום טעם הנ"ל דאין זה ברכה על ההדלקה ולא שייך בזה סברת הריב"ש. אולם כבר נתבאר לעיל בסוף אות א' דלמעשה נקטינן כדברי ה"זרע אמת" וכן נהג מרן החו"א זצ"ל למעשה.

(ג) **ולענין** להדליק גר חנוכה במקומות שנתאספו שם רוב עם ואינו בבית הכנסת, [כגון במסיבות ובאולמי שמחות וכדו'], הנה לטעם הראשון שכתב הב"י שתקנו כן מפני האורחים שאין להם בית כמו שתיקנו קידוש בביהכ"נ, הכא שאינו בביהכ"נ לא שייך תקנה זו. ולטעם שכתב בשם הריב"ש שיש מנהג להדליק בביהכ"נ משום פרסומי ניסא כיון שאי אפשר להדליק בחוץ מפני העכו"ם, ומברכין ע"ז כמו שמברכין על המנהג, הנה בפשוטו משמע שהמנהג נתיסד בביהכ"נ דוקא ולא בכל מקום שיש שם קבוץ רבים, דדבר זה לא שמענו, וא"כ עכ"פ לברך אי אפשר במקום דליכא מנהג. וכ"נ לשון השו"ע שכתב "ומדליקין ומברכין בביהכ"נ", משמע דבביהכ"נ דוקא מברכין. ולטעם השני שכתב הב"י בשם הכלבו דהוה משום פרסומי ניסא שיש בזה פרסום גדול להשי"ת וקידוש שמו כשמברכין אותו במקלות, לפ"י יש לדון בכה"ג אם ג"כ שייך טעם זה כיון שיש שם מקהלות רוב עם, או אפשר דמ"מ המנהג נתיסד בביהכ"נ דוקא ולא בכל מקום שיש מקהלות. ולמעשה לענין ברכה עכ"פ נראה בפשוטו דהמדליק במקומות אלו לא יברך.

יביע

חלק ז - או"ח - סימן נו

אומר

עַח ע"א) שכתב, רה"ט שמברכים על הדלקת נ"ח בבהכ"נ, אע"פ שאין חיוב בזה מדין התלמוד, וא"כ היה די להדליק בבהכ"נ בלא ברכה, ואע"פ כן לא חששו לברכה שאינה צריכה בזה, כי אם ידליקו בלילה בברכה, אין כאן פסוק הנס, שהיו סבורים שהדלקת הנרות לצורך בבהכ"נ, ולכן חשבו צורך המצוה לעשותה כחוקו, ואמרו שלא לזוז ממנהגם של ישראל שתורה הוא בכל כיוצא בזה, ולברך על ההדלקה בבהכ"נ משום פסוק הנס. ע"ש. ועוד "ל למש"ל הגאון מבוסטאטש באשל אברהם (סי' תכב). ובשו"ת מהרש"ם ח"ד (סוף סימן קכ). ע"ש. וע"ע בשו"ת מהר"ם שיק (חיי"ר ס' שעד) בר"ה והגה אמת. ודו"ק.

וזהו ראי'ת מלכים מרביינים מרבני דורניו הי"ו אודות מסיבות הנערכות בארמון שמחות וכיו"ב גלילי תנוכה, עם המון ודונג, ומשמעיני בהם דברי תורה ומוסד לקרב את ישראל אל צור המחצבתם, האם רשאים הדליק שם גרות תנוכה בבכורות, משום פרסום יניסא, לברך את השם במקהלות, וכמו שפירש המנהג הזה בבית הכנסת, צ"ל שמה נאמר הו דאל להוסיף עלה, ווי לנו לבדך על הדלקת ג"ח בבהכ"נ, שהוא מדרש מעט, ויש בו דמיון לנס שאיננו בבית המקדש, ודורב רבני דורנו סוברים כסברא אחרונה רשב ואל תעשה עדיף. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי ח"ד (סימן סה), שרועות אין לברך בכיו"ב, מפני שצו המנהג שנעוהו לברך על הדלקת ג"ח בבהכ"נ רבו בו והאחרונים, לפי מ"ש בש"ע (י"א תכב) שאין לברך על ההלל ברו"ה, חלק על זה הרבי"ש שהוא אביד הפוסקים, וט"ל שאין אדם יודע בזה, וז"ל, וכן שטעם כמ"ש הכל בו, שהוא משום פרסום ההגא ולברך את ה' במקהלות, וזכר למקדש, וא"כ מנ"ל להוסיף פרסום שאינו דומה לבית המקדש שאלו בו הגא. ואף שיריתי שבכמה מיינוגת היו נוהגות להדליק ג"ח לברך במסובות כאלה, מי יודע אם רוח חכמים היתה נוהג מהם. עת"ה. וכ"כ בספר אז נדברו חלק ו (ס') עה) בשם ידידנו הרגול הגאון רבי שלמה זלמן אוידרך שליט"א שאין לברך, שסבוכי שמבאר בתשובת הרשב"ע (ס') קיא) שמקור ההלל ברו"ה, והובר שני במחלוקת, והרמב"ם והש"ע ט"ל שאין לברך, ולכן די לנו במה שנענו, ואין להוסיף על כך. ע"כ. וכן בשו"ת מנחת צחק ח"ו (ס') ס' אית צ"ח ע"ש. וכ"כ ידידנו הרגול הגרא"י ולרינברג שיש לסייג בשו"ת סי' אליעזר חס"ד (סימן לו). ע"ש. אבל בספר משנת יעקב להגר"י רוינשטל נר"ו (בהל' תנוכה עמוד ר"ס) כתב לברך, כי עמסיים רבות הפרסום במסיבות אלה גדול ביותר, אפי' מן הפרסום שבהכ"נ, מהקהל הרב הנוהג לש"ע. ע"ש. ואחרי דוריע ה' אוחנו את כל הגיל ביישוב דברי מון הלש"ע בזה, נראה שנוהגים לברך על הדלקת גרות תנוכה במסיבות כאלה, ויהי להם על מה שיסמכו, כיון שיש בזה משום פרסום יניסא. ומה טוב להתפלל שם תפילת ערבית בצבור מיד לאחר הדורקה, וכפי שנוהגים בבתי הכנסת. וע' בשו"ת בגין שלמה (ס') ג. ודוק.

(ה) **המורס** מכל האמור שמצוה להמציא עצמו להדלקת נרות התנוכה בבית הכנסת ולברך עליהם בצבור. ונראה שאף מי שהדליק בברכות בבית הכנסת, וחזר והדליק בביתו בברכות להמציא את בני ביתו ידי חובתם, אם נודמן לו להיות כנסת אחרת לתפילת ערבית, או לשיעור-תורה, רשאי לחזור ולברך ולהדליק ג"ח לצבור הצבור שבבית הכנסת, כי פנים חדשות באו לכאן. השי"ת יזכנו לראות בהדלקת נרות המנורה בבית קדשנו ותפארתינו, בבוא אלינו משיח בידקנו. וכמו שרמזו דורשי רשומות, משיח, ראשי תיבות, **מ**דליקים **ש**מונת ימי **ח**נוכה.

ה) **נוסף** לכל הנ"ל עלה במחשבה לפני ליישב דעת מור השלחן ערוך בזה, על פי מ"ש הרמב"ם (פרק א' מהלכות ממרים הלכה ב'): אחר הרברים שברבו בית הדין הגדול מפי המשועה, והם תורה שבעל פה, ואחר דברים שלמדם מדרתם באחת מן המדות שהתורה צידשה בהן, ואחר דברים שהעמאם סייג לתורה, לפי מה שהשעה צדיקה, והם הגזרות והתקנות והמנהגות, על כל אחד ואחד משלשת הדברים האלה, מצות העש לטעום להם, והעובר על אחד מהם עובר בלא תעשה. הרי הוא אומר על פי התורה אשר יודוך, ולתקנת הגזרות והמנהגות" שיהיו בהם לדרים לחוק הדת ולתקן העולם, ועל המשפט אשר יאמר לך, אלו ברבים הגלמרים מאתן מן המדות שהתורה נדרשת בהן, לא תסור מכל הדבר וכו', וזו הקבלה שקבלו איש מפי איש. ע"כ. ולכאורה מוכח מכאן שגם המנהגים שהנהיגו חכמי ישראל את העם הם בכלל המצוה לטעום להם, ולפי זה צריך לומר שאמירתם הלא בראש חורש לא היתה על פי חכמי ישראל שהנהיגו כן את העם, אלא העם מעצמם נהגו כן. וכן כתב המאירי בברכות (יד.): "ומגדולי החכמים כתבו, שאין לבדך על ההלל של ד"ח אף בצבור, משום שלא תקנו חכמים את קריאתו, אלא העם נהגו כן מאליהם". ע"ש. וכן המנהג של חיוב ערבה מבורא בחירושי הדייט"א (סוכה מד.), שלדעת האומר מנהג גביאים הוא, לא תקנו הגביאים כלום, אלא שהם נהגו כן. ונהגו העם מאליהם כמותם, ומשום ולא אמרין לקמן, הביט חביט ולא בריך, אלמא קסבר מנהג גביאים הוא. ע"ש. אבל המנהג להחליק נרות תנוכה בברכה, נראה שחכמי ישראל הנהיגו כן משום פרסומי ניסא, שכן משמעות דברי הראשונים הנ"ל, לפיכך שפיר אפשר לברך על זה בלשון "וצוני", כיון שגם המנהגים שהנהיגו חכמי ישראל הם בכלל "וישמרת לעשות ככל אשר יודוך", ואף שיד הרוחה נטויה לומר שלא כתב כן הדמ"ם אלא במנהגים שהנהיגו משום סייג וגדר לתורה, מכל מקום נראה חיות שכל המנהגים שהנהיגו חכמי ישראל בכלל מצוה זו הם. ולכן היתיר מבורא בין ההלל של ד"ח, לבין הקדלת נרות תנוכה. ואצטמיר חצבא דמרן שפסק שאין במדרכים על ההלל של ד"ח, ופסקו שמדרכים על הקדלת נרות תנוכה בבית הכנסת. וסנפ"ר לכך מ"ש דבינו יעקב ממרושי בשו"ת מן השמ"ע (סימן כה), שמה שנהגו להחליק נרות תנוכה בברכה בבית הכנסת, ואע"פ שכל אחד ואחד מדליק אח"כ בביתו, מכל מקום יש בזה משום ברוב עם הדרת מלך ופרסומי ניסא. ע"ש. ואע"פ ששם כתב עוד, שמעם זה מצוה לקדש קידוש של שבת בבית הכנסת, ואע"פ שאין בזמנינו אורחים בבהכ"ג, ואין קידוש אלא במקום פעורה, מכל מקום בזה עומד עץ הדרת מלך ועוד שיש אנשים שאינם יודעים לקדש וכו'. ע"ש. ואילו מרן הש"ע (אין לו רסס) כתב, שיהיו טוב להנהיג שלא לקדש בבית הכנסת, הואיל ואין לנו שם אורחים. ושכן מנהג ארץ ישראל. ע"ש. מכל מקום כבר כתב הפרי חורש (סוף סימן תרע"א), שאפילו לסבאדא זו שאני הקדש נרות תנוכה בבהכ"ג שיש בה משום פרסומי ניסא ברבים. ע"ש. ועי' ח"ב (תא"ח סימן כה) שהביא דברי הפרי חורש הנ"ל, ליישב בזה דעת מרן הש"ע שפסק לברך על הקדלת נ"ח בבהכ"ג, אף שפסק שאין לברך על ההלל של ד"ח. ע"ש. ונהגו אף שהפרי חורש לא נחית להכי, אלא להסביר תעלומת דין בין הקדלת נ"ח בבהכ"ג לבין הקידוש אחר שבת בבהכ"ג, מ"מ, ע"ש הסביר של הגר"א הנ"ל שהיו משום פרסומי ניסא ברבים כמו ההלל של ליל פסח, אתי שפיר דברי הרב ובחי צדק. וכ"כ בשו"ת שטת הלוי ע"פ (תא"ח סי' קפה) שהמנהג להחליק נ"ח בבהכ"ג במדרכות מיושב ע"פ דברי הגר"א הנ"ל. ע"ש. וגם הלום דאיתי להגאון יעב"ץ בספר מור קציעה (סימן תערב ע

פסקי

סימן תרעא - הלכות חנוכה

תשובות

דוֹצִים לַחֲזָקוֹ וּלְעוֹדָדוֹ בַּהֲתַמְדָּה בַּתּוֹרָה, וְלֹא מוֹעִיל מַחִילַת הַצִּיּוֹר עַל כְּבוֹדָם.

לכבות הנרות שבניהם"נ לאחר עזיבת הקהל, והדלקת הנרות בשחרית

יב. שם: ומדליקים ומכריזין בביה"כ משום פרסומי ניסא. וכיון שהטעם הוא משום 'פרסומי ניסא' יש⁴⁸ להתיר מדינא לכבות את הנרות לאחר עזיבת הקהל את ביה"כ אם⁴⁹ כבר עבר חצי שעה לאחר צאת הכוכבים, ובבוקר חזורים⁵⁰ ומדליקים הנרות בעת תפלת שחרית, ואם יש חשש דליקה או גניבת המנורה מותר⁵¹ לכבותו בבעת עזיבת הקהל אף שעדיין לא עבר חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

להדלקת הנרות במקדש. ואף כי בזמננו ב' הטעמים הראשונים אינם⁴⁴ מצויים, כי האידנא אינו מצוי אורח שלא יהיה לו מקום אכסניה ולהדליק נרות (ולכן גם אין נוהגים כיום לקרש בליל שבת בביהכ"נ), וגם טעם הריב"ש ליכא דאין לנו חשש להדליק בחורן, ומ"מ לא בטילה התקנה ומדליקים נרות בביהכ"נ בברכה (ואפשר שלזה טעם נכתוין השו"ע 'משום פרסומי גיטא'). אכן, כאמור ברמ"א, אין יוצאים ידי חובה בהדלקה זו.

וכיון שאין יוצאים ידי חובה בהדלקה זו
היה לנו⁴⁵ להתיר להדליק גרות ביהכ"נ ע"י קטן
שהגיע לחינוך, אמנם למעשה משום⁴⁶ כבוד
הציבור אין לתת לקטן להדליק ואפילו⁴⁷ אם

הדלקת הנרות בביהכ"נ ע"י קמין

יא. שם: ומדליקים ומכריכים בביהכ"נ משום פרסומי ניסא. ובב"י הביא טעמים על המנהג להדליק בביהכ"נ. **א.** מפני האורות שאין להם בית להדליק בו וכמו שחיקנו קידוש בליל שבת בביהכ"נ. **ב.** בשם הריב"ש, משום פרסומי ניסא כיון שאין אנו יכולים לקיים המצוה כתיקונה ולהדליק בפתח הבית מבחוץ שיד העכו"ם תקיפה. **ג.** בשם הכלבו, כדי לפרסם הנס בפני כל העם ולסדר הברכות לפניהם, לפי שיש בזה פרסום גדול לשמו יתברך וקידוש שמו שמבדכים אותו במקלות, ויש⁴³ בהדלקה זו משום זכר

יוסף עמר ר"ג, תיעד יומן הדחפה ס' מ"ב. ⁴⁵ שורת מבתי חז"י ס' ס"ה ומבאר בשו"ע ס' תרי"ג. ⁴⁶ קטן שהגיע לחינוך מדליק אך שם מציא אחריה ח"י וכאן א"ל להחליט אחרים. שורת שרת דברי יציג אהרן ס' פ"ד. ⁴⁷ שם, ושם, שורת שרגה'ה ח"ב ס' ע"ז. ⁴⁸ שורת קצין תורה ח"ב ס' ק"א, ושמירת אל תרבה ח"ב ס' ע"ז חלק שבעקס פורר ש' לוקח. ⁴⁹ שורת מלמד החליט ס' ק"א, שרת ובהי קדח ח"ב ס' ב"ט, שורת שרגה'ה ח"א ח"י ס' פ"ד, שורת שובל ח"ב ס' ק"ג. לכתחילה, אל לבבת התרת כשאין סיבה לכך ב' לאחר העצמים בהחלפת דבריהם משום ח"ד לנחת המאור, וכן מבגיא ס' תרי"ע ס' ת"ב שורת דבריהי דחלקם עד חצות ואפשר דמיירש שרש שם ביא שם און לבבות לכתחילה, וכתבא פרסומי ניטא. ⁵⁰ המוסקים ד"ל חז"ה ד"ה וכן מוכח להדיא מדברי המוסקים המוכנים מב"ס ס' תרי"ג ס' תרי"ה. ⁵¹ שורת מלמד החליט ס' ו. ובאמת ודו והעם המוסקים ד"ה חצות בהבניה בשורתם שם במערת המוסקה ודו הכותן מלמד בבקור דתו שובל מוכח להדיא מרביבס' ח"ל המשיח ומסמקין פ"י ח"י ש' חמד שרת מערכת חכמה. שורת המצוינים הכלהם ס' קל"ט ס' ק"א וכן נגדו המנהג המדל החליק שרת פ"ד בשורת. ⁵² שרת שבה ס' שרת.

קייט שלא אמר שיהא מסובב 'בקיום מצות' אלא 'במצות' ומזוה כשלעצמה מצוה היא. 43. כיח
הבמספר דברי הכלל וכן הוא בס' המנהג ונאכטל, וכן עי' הרמב"ם דלעיל ס' תרי"ז עה"ה. ותיין
הקדוש רש"י ש' תרי"ז בשם הרד"ק פ"ב וס' ובראש"ל בבית א' (מאמרו) חולק בבידוה' מסק
מקדוש מעט, עי' שמן דוגמת הנס בבידוה' שדי עי' שמן (דלעיל עורר על כך, כי רבים אינם
מקדושים מיהו ומדולקים בבידוה' בנחת חלק וכו'). 44. ובס' שבלי הלקט ס' קפ"ה כי עי' אנו נהנימ
המולקים בבידוה' כי אך לא נהנימ שרש ונתקנוה ודומד וד' איהו הנימ המולקים שלא לכרך
וילין וכן רענו נשע כי מאחר שניא' בידוה' במה מה צורר ש' הדולק בבידוה' וכו'. ובפרשת מרח"ב
ש' חידו' ש' שרבו חכמינו וילין איה מנוע מלכרך על הדולק ר"ח בבידוה' ובמספרם
ומנפין וכו'. פ"ט מאריך וכן מסק שנובן עי' מדולקים בידוה' בחול א' דילק בבידוה' וניהו הדולק
לכרך בבידוה' נ"ט שנהו לדולק כמנים, ונאמרו און נרבה וז' א"ר דחה ר"ח ריבול כל אחר
לכרך בבידוה' בכרבו. און הספדריס וסמיתים מביינין על הלל ר"ח מ"ב מה מרביס. ועיוו וילין

מסקי תשובות - המשך

מקום עמידת המנוחה בבית הכנסת

יג. מ"ב סקמ"ג: והמדליק עומד אחריו לדרום ופניו לצפון ומתחיל מימין שהוא הנר הסמוך לארון קודש ושוב מוסיף והולך ומתחיל מהשמאלי ופונה לימין - חת"ס. ולפי דברי חת"ס אלו יוצא⁵² שהמנוחה צריכה להיות מרוחקת קצת מהכותל כדי שיוכל המדליק לעמוד בין הכותל ולמנוחה כדי שיהיה אחריו לדרום ופניו לצפון.

ברם מדברי הבי"י שכתב "המנהג הפשוט לקובעם בכותל דרום ונמצאו מסודרים בין מזרח למערב" מוכח⁵³ שהמנוחה קבועה וצמודה לכותל דרום בלא מקום למדליק לעמוד בין הכותל ולמנוחה, ומתחיל להדליק בצד ימין, ואינו הנר הסמוך לארון הקודש, אלא להפך, ובלילות הבאים שמוסיף עוד נרות הולך משמאל לימין, וכן מנהג העולם, אם כי יש⁵⁴ אומרים שדברי המ"ב בשם החת"ס יותר מבורר כי כן היה בביהמ"ק שהמנוחה היתה מרוחקת קצת מהכותל הדרומי והכהן היה עומד שם ומדליק.

ובתי כנסיות⁵⁵ הנמצאים במזרחת של ירושלים שארון הקודש לצד מערב, הרי זה ממש כדוגמת המקדש שהיתה הכניסה מצד מזרח וקודש הקדשים בצד מערב והמנוחה היתה סמוך לכותל דרום משמאל הכניסה, וכן ינהגו בבתי כנסיות אלו. ובתי כנסיות הנמצאים בדרומה של ירושלים ומתפללים שם לצד צפון יניחו המנוחה מחציו של ביהכ"נ הסמוך לכניסה ששם הוא צד דרום וסמוך לצד שמאל שכן היה במקדש, וכנ"ל. ובתי כנסיות הנמצאים בצפונה של ירושלים ומתפללים שם לצד דרום יניחו המנוחה מחציו של בית הכנסת כלפי פנים סמוך לארון הקודש בצד שמאל.

וכתב הפמ"ג (סי' תרע"ה א"א סק"ב, הו"ד במ"ב סקמ"ז) שכנרת של ביהכ"נ אין⁵⁶ מקפידין שיהיו פחות מ' טפחים אלא מניחים בגובה כדי שיראה היטב לכל הקהל.

נר ראשון בפניא דמעלי שבתא אם מברכין שוב שהחיינו בבית הכנסת

יד. מ"ב סקמ"ה: ואפילו הש"ץ שבירך בביהכ"נ צריך לחזור ולהדליק בביתו דיש חיוב על כל אחד ואחד להדליק בביתו ומ"מ לא יחזור לומר בביתו ברכת שהחיינו⁵⁷ אם לא שמדליק להוציא

אשתו וב"ב. ובשע"ת (סק"ז) מביא בשם ס' זרע אמת שאם כבר הדליק בביתו ואח"כ מדליק בביהכ"נ יברך שהחיינו ג"כ, ויש⁵⁸ שביארו הדברים שגם כזה דווקא אם נמצאים בביהכ"נ אנשים שעדיין לא שמעו ברכת הדלקת הנרות, אמנם שאר הפוסקים⁵⁹ הסכימו למעשה שבכל ענין יכול לברך שוב שהחיינו בביהכ"נ אף שכבר בירך בביתו, משום שבביהכ"נ יש החידוש של פרסומי ניסא שמברכים שמו יתברך במקלות, ודבר זה מצוי כשחל יום א' חנוכה בשבת ומדליקים כולם בבית ואח"כ באים לביהכ"נ והגבאי מדליק שם, וכאמור יש לו לברך כל הברכות וגם שהחיינו אע"פ שכבר בירך בביתו.

הדלקה בביהכ"נ בשאין מנין, והדלקה במסיבות חג באולמות ובעצרות עם ברחוב העיר

טו. מ"ב סקמ"ו: בביהכ"נ נוהגים להדליק אחר מנחה בשעה שהעולם מקובצים. ועיין בשע"ת וביה"ל (ד"ה ויש) בענין אם צריך מנין בשעת ההדלקה ומסיק הביה"ל שהמקל להדליק בלא מנין יש לו על מי לסמוך ובתנאי שידוע שאח"כ בשעה שהנרות עדיין ידלקו יתאסף מנין, ולמעשה נכון מאד להקפיד על מנין בשעת הברכות כי כמה⁶⁰ מהאחרונים ס"ל כהגאון יעב"ץ (במור קציעה) שמנין בשעת ברכה היא לעיכובא (ורק בערב שבת נוהגים⁶¹ העולם כדברי המג"א להקל להדליק אף באין מנין, כי בודאי יבואו אח"כ), ויש⁶² מי שאומר שנישים הנמצאות בעזרת נשים יכולות להצטרף לענין זה למנין וכן קטנים⁶³ שהגיעו לחינוך.

ובבית הכנסת שמתאספים שם מאוחר בלילה, הרבה אחרי זמן דכלתה רגל מן השוק, מ"מ אפשר⁶⁴ להדליק שם בהתאספות זו נרות חנוכה בברכה, אף שכל המתאספים כבר הדליקו בביתם, וזאת בתנאי שעדיין לא הדליקו בביהכ"נ זה לפני כן, וגם שלפחות מנין מהמתאספים שם עדיין לא השתתפו בהדלקת נרות באיזשהו ביהכ"נ אחר.

אמנם, כיון⁶⁵ שהדלקת נרות בביהכ"נ בזה"ז - שכל אחד ואחד מדליק בביתו - חידוש הוא, אלא בבית כנסת, אבל באסיפות ועצרות עם ומסיבות חג וכדו' המתקיימות בין באולמות ובין ברחובות של עיר אין להדליק נרות חנוכה,

אין לך בו אלא חידוש, ואין להדליק בברכה ועכ"פ לא בברכה, ואף אם מתפללים שם מנחה וערבית. ויש⁶⁶ אומרים שבעצרות עם גדולות במקומות שמן הסתם נמצאים שם יהודים אשר לא הדליקו ולא שמעו הדלקת נר חנוכה מתוך להדליק בברכה ובפרט אם הוא ברחובות של עיר שאין לך פירסום הנס גדול מזה.

אורחים או בחורי ישיבה שהדליקו נרות ביהכ"נ האם חייבים להדליק שוב בחדרם

טז. שע"צ סקנ"ב: בהגהות הגר"ב פרנקל מסתפק דאפשר דאם אורח מדליק נרות ביהכ"נ שא"צ לחזור ולהדליק באכסניה. ועי"ש בפנים שכתב "אם אורח מדליק נרות ביהכ"נ א"צ להדליק באכסניה, דגופיה נפטר במה שהדליק בעצמו בביהכ"נ, ובביתו מדליקים עליו", ונחלקו הדיעות⁶⁷ אם סיוס דבריו ובייתו מדליקים עליו דווקא הוא, ונפק"מ לאורחים שאין להם בית אלא באכסניה שם ביתם, דאם מדליקין עליו בביתו דווקא הוא חייבים להשתתף בפרוטה עם בעל האכסניה או להדליק בעצמם אף שהדליקו בביהכ"נ ואם נאמר ש'מדליקין עליו בביתו' הוא משום שיש לו בית ומצוות חנוכה נר איש וביתו, משא"כ כשאין לו בית א"צ אלא לצאת ידי חובת גופו בהדלקה וזה יצא בהדלקתו בביהכ"נ.

והנפק"מ לענין בחורים בישיבות שאינם בגדר נר איש וביתו' כיון שאינם נשואים ואין להם בית משלהם, א"כ הבחור שנתמנה להדליק הנרות בהיכל הישיבה הרי הוא בכלל הפסק הג"ל אם יצטרך להדליק שוב בחדר האוכל או בחדרו שישן שם (עיין לקמן סי' תרע"ז אות ו') או שיוצא ידי חובתו בהדלקה בביהכ"נ. ולמעשה יש לבחור זה ג' עצות: א. שיאכל⁶⁸ סעודה אחת בהיכל הישיבה במקום שהדליק ואז לכו"ע לא יצטרך להדליק שוב בחדר אוכל או בפנימיה. ב. בשעה שמדליק בהיכל הישיבה יכוין⁶⁹ שאינו רוצה לצאת ידי חובתו בהדלקה זו, ושוב יוכל להדליק במקום אחר. ג. שישתתף עם בחור אחר בפרוטה וישמע הברכות ממנו (בחדר האוכל או בפנימיה, כפי מנהגם, וכדלקמן סי' תרע"ז אות ו') ויכוין לצאת ידי חובתו, ולא יברך בעצמו, והעצה השלישית⁷⁰ היא המוכתרת מכולם.

מצוה בשבת אג"מ ח"א סוסי ק"צ ושרית ק"ת שם שגם בציור הרמ"ב שבירך בביהכ"נ יכול שוב לברך בביתו שחתינו אף שאין לו את מי להוציא, אמנם על כנו דא נאמר ספק ברכות להקל, תיע' מורעו ח"ח בחסות לחי' סי' פ"ט, ובס' ברכת הבית שם שגם המתפללים השומעים הברכות מהשי"ץ אם אין להם להוציא אח"כ בני ביתם יכולים שיהיו שחתינו ושעשה נסים מהשי"ץ ואלו הם בכלל שלא יברכו שוב שחתינו ושעשה נסים. 60. מחזיקי הדת סק"ז, מותר לכל ח"י סי' כ"ו, שרת ובה צדק ח"ב סי' כ"ט, שרת פקדון אלעזר סי' מ"ח, שרת בית דוד סוסי תע"ד ח"א בילקוט יוסף עמ' ר"ג. 61. ב"ב בשבת מנח"א ח"ב סוסי ס"ח ושרית מנח"א ח"ב סי' קע"ב. 62. שרת רב פתלים אורח ח"ב סי' ס"ב, ועין משי"ב בס' תרע"ב אות ו'. 63. בילקוט יוסף שם בשם מורעו ח"י דף ק"ז ע"ב ותיישב שכוה טוב שקטן ידליק ויברך. 64. שרת משנה שכיר אר"ח סי' ר"כ, ומשפט אף שאין מתפללים מערב בהתאספות זו. 65. שרת מנח"א ח"ב סי' ס"ה, שרת דבר רצח ח"ב סי' רפ"ה, שרת או נירח ח"ב סי' ע"ה במכתב השאל בשם הגרש"י ארע"ק זצ"ל, שרת שבהל ח"ד סי' ס"ה, שרת קנן תורה ח"א סי' קל"א, תשובות התנהגות ח"א סי' שצ"ח, ולדבר ברלם אף אם מצויים שם אנשים שלא הדליקו ולא שמעו הדלקת נר חנוכה, שלמנה ראשונים תיקנו הדלקת נרות בביהכ"נ ובר' המיון להדלקת הנרות בביהמ"ק, ואין לך אלא אלא אלא. 66. שרת או נירח ח"ב סי' ל"ז ותיישב שרת ח"ב סי' רפ"ה, שרת מנח"א ח"ב סי' ס"ה, שרת דבר רצח ח"ב סי' רפ"ה, שרת או נירח ח"ב סי' ע"ה במכתב השאל בשם הגרש"י ארע"ק זצ"ל, שרת שבהל ח"ד סי' ס"ה, שרת קנן תורה ח"א סי' קל"א, תשובות התנהגות ח"א סי' שצ"ח, ולדבר ברלם אף אם מצויים שם אנשים שלא הדליקו ולא שמעו הדלקת נר חנוכה, שלמנה ראשונים תיקנו הדלקת נרות בביהכ"נ ובר' המיון להדלקת הנרות בביהמ"ק, ואין לך אלא אלא אלא. 67. שרת או נירח ח"ב סי' ל"ז ותיישב שרת ח"ב סי' רפ"ה, שרת מנח"א ח"ב סי' ס"ה, שרת דבר רצח ח"ב סי' רפ"ה, שרת או נירח ח"ב סי' ע"ה במכתב השאל בשם הגרש"י ארע"ק זצ"ל, שרת שבהל ח"ד סי' ס"ה, שרת קנן תורה ח"א סי' קל"א, תשובות התנהגות ח"א סי' שצ"ח, ולדבר ברלם אף אם מצויים שם אנשים שלא הדליקו ולא שמעו הדלקת נר חנוכה, שלמנה ראשונים תיקנו הדלקת נרות בביהכ"נ ובר' המיון להדלקת הנרות בביהמ"ק, ואין לך אלא אלא אלא. 68. דעשה כאלו האכסניה שלו שם יוצא לכל הדיעות, ובעין זה בשרי חמ' מערכת חנוכה אות ב"ב עיי"ש, ואם כי יש סוברים שבתוך ישיבה צריכים להדליק בחדרם שישנים, מ"מ ביון ובלא"ה אפשר נפטר ע"י הדלקתו בביהכ"נ ויכל להשתתף על הסוכרים דמקום אבילה עיקר. 69. ובעין זה בשבת דבר ישראל - ועל אורח סי' ר"י עיי"ש. 70. דעשה הראשונה בברכתו בברכתו רש' סוכרים דמקום שנתן עיקר, דעשה השניה, אם אכן פטור הוא, אפשר דיש בו משום ברכה שא"צ, ח"ע שבאם חזר האוכל או הפנימיה (תלוי לפי מנהג הבחור בהדלקתו בחדר האוכל או בפנימיה וברקלמן סי' תרע"ז) ממקום באותו בנין יחד עם היכל הישיבה נראה לכו"ע נפטר ע"י הדלקתו בהיכל הישיבה, וזהו שד"ר חמד הנ"ל.

רבות אפרים ח"י סי' תנין וז"ה סי' תל"ב. 52. שרת דבר ישראל - ועלן סי' ר"א, שרת בכל החכמה ח"ב סי' נ"י, שרת להורות נתן ח"ז סי' נ"ב. 53. דאם לא קבע ממש בכותל לא שייך לומר נמצאו מסודרים בין מזרח למערב, דאפשר גם לסדרם בין צפון לדרום - הפוסקים תייל הענין 54. שרת שבת סוסי ח"ב נ"ב נשאל בענין יחידים שנתנו שבתו כח"ב ברחובות אם ישנו מנהגם, והשיב שלא ישת כד' שלא יהיה פלא להקטין עם שחשבים שנופי תורה תלויים במנהגים אלו, אמנם בשבת דבר ישראל שם חלק וסובר שיש להם לשנות למנהג החת"ס שהיו מבוררת וישן הוא בשבת מהרי"ר ברוטנ' סי' ל"ט. 55. כל זה מתבאר בשבת בבל החכמה שם, דרך במדינת הנמצאים במערב א"י שמתפללים כלפי מזרח כח"ב הפוסקים להוציא בצד ימין של בית המדרש, כי עדיפא לן צד דרום שכן היה במקדש, מאשר צד שמאל, אף שבמקדש היה צד דרום וצד שמאל מהכניסה (וגם בזה מצוי בראשונים שנתנו שהעירפו צד שמאל דרכיהם אף שעיי' עמוד המורה בכותל צפון דרכיהם, עיי"ש), אבל בבתי כנסיות הנמצאים בארצות חרות העולם שיכולים לקיים גם צד דרום וגם צד שמאל כן יש להם לעשות לתחלתה. 56. וכי האן תעבי' וצ"ל במור קציעה סי' תרע"ה דאין מקפידים בביהכ"נ למטה מיט אלא מקום הראוי לו הוא בגובה ח"י טפחים כמנורת המקדש. 57. והנה, אם כי המב ציין שרק שחתינו לא יברך שנית, כבר כתבו כמה מגדולי הפוסקים שכמ"ב ברכת שעשה נסים לא יברך שנית אלא יברך להוציא את אשתו וב"ב (וגם קטן שהגיע לחינוך בכלל ברקלמן סי' תרע"ז אות ח') ח"ה: סדרת המים כשיו"ר טהרה מערכת ח' אות ג', שרת התעוררות תשובה ח"א סי' ק"ג נ"ה (ופשוט) ברכת הבית בירי ברכות חנוכה, הגרש"י ארע"ק זצ"ל (בברכתין לקמן סי' תרע"ז הערה 18), בילקוט יוסף מנח"א ח"ב סי' ע"ה נ"ב ע"ה חתומה מגילה כ"ג, שברכת שעשה נסים שהחתינו מברכים על עצמם הנס בלא קשר להדלקת הנר דווקא, ולכן ביון שכבר בירך, אין מברך שנית בשעת הדלקתו שוב, ודבר מאוחר אלו הובאו ג"כ בשע"צ סי' תרע"ז סק"ג ובס"י תרע"ב ביה"ל ר"ה שהחתינו (לפניו) ח"ה מי שמברך ומדליק בביתו של אחרים להוציא את אשתו וב"ב, ואח"כ חזר ומדליק בביתו לא יברך שנית נסים שהחתינו א"כ מציא אשתו וב"ב, אמנם יש עצה שיתכן בשעה שמברך להוציא האחרים שאינו רוצה לצאת בעצמו ואף לא בברכות נס חמ"ן, ואז יוכל שוב לברך ברכות אלו כשמדליק בביתו, אע"פ שנמצא בלא אשתו וב"ב, וכי בשבת אג"מ ח"א סי' ק"צ (ד"ה וא"כ זה), ויע' שם ד"ה הנצרך שש"כ על עצמם ח"א הרמ"ב ובהנחתו בקטר להלן הערה 59. ויע' סי' תרע"ה אות ג' ותע"ז אות ג'. 58. בדיקט קטנה בשם בן איש חי פ' וישת, ובילקוט יוסף עמ' ר"ב פסק בן למעשה, וגם לענין ברכת שעשה נסים ובכ"ל הערה 57. 59. שרת משנה שכיר ח"א סי' ר"א, שרת צ"א ח"י סי' ס"ט, שרת קנן תורה ח"ד סי' פ"ג, שרת להורות נתן ח"ז סי' נ"י ואל תחשובות חנוכה ח"ב סי' שמיא דחשש לספק ברכות להקל, וביותר

רשימת השיעורים - שנה ראשונה:

תורה עם דרך ארץ	מקדש מעט	בינונים תלויים ועומדים	התחלה בתפילה ובמצוות ...	קיום הבטחות
לא יסתור דברי אביו	פונדקאות	קדושת שביעית ב' מינים	תפילת מוסף	תמימות בספירת העומר
האזנת סתר	פדיון שבויים	הלכות מצוות בכבוד ס"ח	דברי צדקה במחשבה	קטן שהגדיל
הכולל המעריב	השלקת נרות חנוכה	דברים האסורים בשבת	יצאה מארץ ישראל	לא בשמים היא
לא ילכד	בשליחות	משום השמעת קול	קידוש ה'	פדיון הבן בספיקות
חטא כדי שיזכה חברך	חיוב הנכדים בכבוד	מעשה שבת	מעשה שבת	זו בברכת כהנים
מז	סבים	סנדק בשי אחים	מאכלים עם מיני דגן	רות המואביה ובדיני גרות
מז	יששכר וזבולון	קיום הסכמי בחירות	שמית כספים	תקיעות בעת צרה
מז	קריאת שמות	מצוה בו יותר ממשלוחו	גורל הגר"א	ברכת שהחיינו בציצית
מח	השתנות הטבעים	או הירור מצוה	הצלח נפש בנפש	שביית הארץ
מח	תפילין של ר"ת	ברוך שפטרני	טעויות בתפילת ר"ה	כהנים בקברי צדיקים

רשימת השיעורים - שנה שנייה:

חבור והפרדת אותיות	סיטומתא	ברוך עם הדת מלך	גדרי בל תשקצו	מדבר שקר תרחק
עבד איניש דינא לנפשיה	מעשר כספים	או דריזין מקדימין למצוות	צער בעלי חיים	וחי בהם, קביעת רגע
מכירת בתי כנסת	אוהב ושוני	הפסק דיבור בתקיעות	ירושא ברשרה וברבנות	חמור מדינה לקידוש
נשים בפשת זכור	נר איש וביתו	עניו ביו"כ ומצות אכילה	אילת - בירור גבול דרום א"י	הבדלה
על שם הפור	חנה ושבעת בניה	עניו ביו"כ ומצות אכילה	אש משום חציו	ההנהגה במחלוקת הלכה
צרות אדם ומשמים	עשרה בטבת	עניו ביו"כ ומצות אכילה	לא תתמודד	הקבלה
במרום	קדיש	עניו ביו"כ ומצות אכילה	ברכת הגומל - לעוברי	חזקת כהונה
אתר אינטרנט הפתוח	רפואה סגולית בשבת	עניו ביו"כ ומצות אכילה	דרכים	אכילת אלוך
בשבת	מזוזה במקום שאין בו ד'	עניו ביו"כ ומצות אכילה	לא תתגודדו	גירום פסולי
תאריכים ושמות לועזיים	אמות	עניו ביו"כ ומצות אכילה	בל תתגודדו	פנים חדשות
מסחר בחול המועד	לחם משנה	עניו ביו"כ ומצות אכילה	מצות מעקה	נח
קו התאריך	לחם משנה	עניו ביו"כ ומצות אכילה	ע	תכלת בציצית בזמן הזה

רשימת השיעורים - שנה שלישית:

שנה מעוברת	חמדת התורה וחכמיה	כל נדרי	טבילת כלים	גניבת דעת
בשר בחלב	כבוד אחיו הגדול	סוכה גזולה	פתיות מסעדות ומכסות	ספיל לקטן
פקוח נפש בשבת	נתינון למחשבת	שנים מקרא ואחד תרגום	בתשעת הימים	אונאת דברים
מותר צדקה	איסור	זמני הלכה בארצות	נחמו נחמו עמי	קדושת הכהנים והלוויים
קבלת תרומה מגוים	בשבת מעשית, ושימוש	הצפון	עיקר וטפל בברכות	תורה שבעל פה
מלשון מנות	אחת עינים	קיום מצוות בחלל	חלב נכחי - מצלמות וידאו	נרות שבת
נאמנות לאשה	מצה שריה	שומר פתאים ה'	הלכה	מנין עשרה לדברים
הפסק בברכות ובקיום	מקוצה מחמת חסרון	דמי שדכות	ד.ב.א. בהל' עגונות	שבקדושה
במצוות	כיס	כונה בתפילה	עגונות	נפילת אפים
בדין איסר	שינוי זהות בשעת סכנה	קידוש לבנה	עגונות	כניסת כהן לבתי חולים
קמט	ביטוח בהלכה	תנופה	עני המהפך בחררה	חזקת ראייה
תוספת שבת ביו"ט	קמ	גדרי ברכת המצוות	שלושה ספרים נפתחים	סתם יינם

רשימת השיעורים - שנה רביעית:

תרומת אברים בתשלום	חזקה שליו עושה	תשובה	גורל בהלכה	מצות תוכחה
קצא	שליחותיו	מצטרע בסוכה	חיוב מנהגים כנדר	גרופה וקטומה ושהיה
קצב	ברכת הריח	זמן שמחתנו	ירושת הבת	תליוה וזבין
קצג	מצוות לאו להנות יתנו	קעו	שהחיינו בין המצרים	משפט החרם
קצה	נס וטבע - השווה והשונו	קעז	לפנים משורת הדין	למנות את ישראל
קצו	מותר השמן והפתילות	קעז	גזירה או מחזור	נשיאת כפים בחול
קצז	כבוד אב ואם	קעח	הפסק בית דין	יום טוב שני
קצח	הצלת עוברים	קעט	בימוה תתן שכו	לשמה ע"י מכוה
קצט	קריאת התורה	קעט	הסת גבול	חכם שאסר
ר	הכנה משבת ליום חול	קפא	כתיבת ספר תורה	פינוי קברים
			אכילה לפני תקיעות	טורח דציבורא

רשימת השיעורים - שנה חמישית:

שהחיינו על פרי חדש	תאומי טיטא	מלכויות	כבוד ת"ח ורבותיו	שומע כעונה
רמא	חרם דרבנו גרשום	אין קטגור נעשה סגור	אמירה לנכרי	הלועטוהו לרשע וימות
רמב	אדם המותיר בפיר	בין אדם לחביו	מראית עין	חזרה בשבת
רמג	כלי שנשתמש בו הדיוס	ברכת לישב בסוכה	ישמעאל ועשו	אסמכתא
רמד	סעודת פורים	גמרה של תורה	תפילה וקדושת בתעניות	רשלוות רפואית
רמה	שומר זכור דביבור אחד	ספק בברכות הנהגין	סיום מסכת	אורחים בסעודת החג
רמו	בורר בשבת לאלתר	האכלת בעלי חיים	הלך אחר הנתבע	תמימות' בנח השבועות
רמז	גנב חפצי מצוה מהודרים	לא תחנם	שעטנ	להתברך בברכת כהנים
רמח	קניית חמץ לזכר בפסח	עושה מעשה בראשית	תפילת הדרך	שכחה להדליק נר שבת
רמט	כתיבה בחול המועד	שבע בברכות	הוי דן לכך זכות	מכונת אמת

רשימת השיעורים - שנה שישית:

מצוות באמצעות רמקול וכדו' רצא	ראשונים כמלאכים	עירוב תבשילין	נישואין פיקטיביים	מסורת באכילת בעלי חיים
רצב	פרסומי ניסא	עירוב תבשילין	סיסת כהן מעל קברים	מוזיקה בזמן הזה
רצג	מכירת שכו ועונש	עירוב תבשילין	עון הרע	מוזיקה בבית המדרש וספיר"ע רג
רצה	הרעת תנאי עבודה	עירוב תבשילין	סיסה ביום התענית	מציל עצמו בממון תביח
רצו	כניסה למקום עבודה זרה	עירוב תבשילין	מצות ישוב ארץ ישראל	דרכי האמור
רצז	חברה בע"מ	עירוב תבשילין	זכר לחובב	בחוקותיהם לא תכלו
רצח	ביטוח אחר ביטוח בשבת	עירוב תבשילין	בית המקדש השלישי	אשרי מי שעמלו בתורה
רצט	נזק רעש	עירוב תבשילין	חיוב הוצאות משפט	ניגון בתפילה וברכת כהנים
ש	הדלקת חשמל בתורת נר	עירוב תבשילין	אכילה מדעת	מאסר - עונש או הגנה
			שילוח הקן	הוצאת דיבה

רשימת השיעורים - שנה שביעית:

קיום מצוות בממון אחרים שט	פת נכרי	אין סומכין על הנס	ושבתה הארץ	יוסקי שעבר עליו הפסח
שי עולמות	בישולי נכרי	חיים של תורה	תלמוד תורה לנשים	רחיצה בשבת וביו"ט

לסיוע בהקמת שיעורים חדשים

ולקבלת דפי עזר להכנת השיעורים

לתרומות ולהנצחות

ניתן לפנות:

03-6701171

info@olamot.net

עולמות

שיעורי תורה והלכה
בסוגיות אקטואליות

פרטים נוספים באתר:

www.olamot.net

- קרני שומרון • ראשון לציון • רמלה • רעננה • שעלבים • תל אביב • בתי ספר • ישיבות תיכוניות • מכינות קדם צבאיות • ביסי צה"ל • ברלין • ונצואלה • ושינגטון • יוהנסבורג • לונדון • לוס אנג'לס • ליקווד • מקסיקו • ניו יורק • ניו ג'רזי • פריז • שיקגו • ציריך

- אלון מורה • אלעד • בית שמש • בני ברק • באר שבע • בית א-ל • גבעת שמואל • גני תקוה • דימונה • חדרה • חיפה • טלו סטון • טלמון • יקנעם • ירושלים • כפר סבא • מודיעין • מורשת • מעלה אדומים • מעגלים • נצרת • נתניה • עינב • פסגות • פתח תקוה • צורן